

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1023

25. STUDENOGA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Položaj i prava nacionalnih manjina

Paralele i kontrasti

SADRŽAJ

6

Izvod iz analize izbora
za V. saziv HNV-a (I.)

Elektori

12

Mira Temunović,
profesorica tambure

U znaku zlatnog jubileja

20

Šokačko veče u Sonti
**Šokadijo,
nek ti ime traje**

26

Gospodarstvenici (CXXIV.)

**Povrtlarstvo – isplativo,
ali zahtjevno**

30

Premijera obnovljene predstave
Tamburaški oproštaj

Život jednog tamburaša

33

»Horski diptih« u Petrovaradinu
i Subotici

Ljepota zborske glazbe

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
• (novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
• (novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
• (novinar)
• Jelena Dulić Bako
• (novinarka)
• Suzana Darabašić
• (novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
• Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• **KOMERCIJALISTICA:**
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• **TELEFON:** ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• **TEKUĆI RAČUN:** 325950060001449230

• **E-MAIL:** ured@hrvatskarijec.rs

• **WEB:** www.hrvatskarijec.rs

• **TISAK:** Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija

• u publikaciji Biblioteka

• Matice srpske, Novi Sad

• 32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Vukovar

Da nije Žena u crnom (uz još neke druge mirovne organizacije koje su im se pridružile) koje su prošlog petka u centru Beograda u crnini i šutnji i uz transparent »Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru« obljetnicu pada Vukovara (18. studenoga) ovdje u Srbiji prekrila bi potpuna šutnja. Nije Vukovar čak dobio prostora ni tamo gdje se to očekivalo, pa je tog dana u vijestima tek jedan ili dva medija samo kratko (u jednoj-dvije rečenice) podsjetio na 31. obljetnicu pada Vukovara.

Nije ove godine u Vukovaru bilo ni izaslanika srbijanske države, za razliku od prošle godine kada je u ime predsjednika **Vučića** obilježavanju 30. obljetnice pada Vukovara nazočio **Veteran Matić**. Nije okrugla brojka, odnosi Srbije i Hrvatske nisu na zavidnoj razini, velika je briga Kosovo, pa može Vukovar proći i bez izaslanstva s ove strane Dunava.

Nije bilo izaslanstva s ove strane Dunava, ali su zato Srbi s one strane Dunava odali počtu stradalima u Vukovaru i Škabrnji. Riskirajući da im dio branitelja okrene leđa (potpredsjednici hrvatske Vlade **Anji Šimpragi** u Škabrnji) ili da ih se optuži da su počast odali samo srpskim žrtvama (za što je vukovarski gradonačelnik **Ivan Penava** optužio predsjednika SDSS-a **Milorada Pupovca**).

Između prešućivanja u Srbiji i reakcija desničara u Hrvatskoj našao se premijer Hrvatske **Andrej Plenković** riječima da pomirba nema alternative.

»Mi želimo poslati tu poruku, koja je sjajna i na razini europske prakse. Malo je zemalja koje imaju ovakvu situaciju kao mi. U konačnici i **Tomislav Žigmanov** je sada postao ministar u Vladi Srbije, i to baš za ljudska prava i prava manjina. To su sve koraci – ja sam u to duboko uvjeren – koji je jedini mogući ispravan smjer. Mi moramo živjeti jedni uz druge. Srbi u Hrvatskoj su svi državljani Republike Hrvatske, i mislim da je to jedino prirodno i normalno«, poručio je premijer Plenković.

Jeste, malo je onih koji imaju »ovakvu situaciju kao mi«, ali više od tri desetljeća valjda je dovoljno i za ovu i za onu stranu Dunava.

Z. V.

Malonogometni turnir nacionalnih manjina u Vrbovskom

Afirmacija suradnje i dobrih odnosa

Regionalni malonogometni turnir nacionalnih manjina održan je 19. studenog u Vrbovskom (Hrvatska), a nagrade najboljima dodijelili su potpredsjednica Vlade Hrvatske **Anja Šimpraga**, ministar za ljudska i manjinska prava u Vladi Srbije **Tomislav Žigmanov** i predsjednik Samostalne demokratske srpske stranke **Milorad Pupovac**, prenio je *Glas Istre*.

Anja Šimpraga (SDSS) izjavila je kako riječ o turniru multietničkog karaktera. »Ovdje su zajedno i Hrvati iz Vojvodine i Srbi iz Hrvatske, u dobroj atmosferi, kao najbolji ambasadori dobre volje i poštenja«, rekla je Šimpraga dodavši kako se vidi kako je moguće zajedno graditi budućnost.

Čestitala je pobjednicima, naglasivši da su najveći pobjednici ipak prijateljstvo i zajedništvo.

Tomislav Žigmanov, koji je i čelnik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, izjavio je da je sport sastavni dio života hrvatske zajednice u Srbiji, da imaju reprezentaciju i rado se odazivaju na sportske priredbe.

Naglasio je suradnju sa sportskim udrugama srpske zajednice u Hrvatskoj, kazavši kako suradnja ne bi smjela imati alternativu.

»Šaljemo poruku da, bez obzira što odnosi među državama nisu na razini na kojoj bi trebali biti, politički predstavnici zajednica i naša sportska udruženja ipak nalaze načina da komuniciraju i surađuju i šalju pozitivne poruke«, kazao je.

Anja Šimpraga je na novinarsko pitanje o iskustvima koje ima kao pripadnica nacionalne manjine u hrvatskoj Vladi rekla da je u Vladi prihvaćena. »Mogu raditi svoj posao, mogu

pomagati svim ljudima i boriti se za bolji status svih ljudi u Hrvatskoj«, kazala je.

Na pitanje o prvim iskustvima, nakon što je nedavno postao ministar u Vladi Srbije, Žigmanov je kazao da je to novo iskustvo za političku platformu hrvatske zajednice.

»Ona su pozitivna, naš je cilj bio da budemo sudionici u procesima donošenja odluka, da smo zastupljeni u institucijama gdje se donose odluke i zahvaljujući predsjedniku Srbije **Aleksandru Vučiću** to se i ostvarilo«, rekao je.

»Hoćemo pridonijeti demokratizaciji Srbije, da kao dionici institucije u kojoj se odlučuje rješavamo probleme i izazove s kojima se suočavaju i pripadnici hrvatske zajednice«, naveo je. »To je više nego važna poruka kada je u pitanju naša demokratska participacija, ali i kada su u pitanju ukupni hrvatsko-srpski odnosi«, poručio je.

Milorad Pupovac istaknuo je da svi koji su sudjelovali na tom turniru rade posao koji je zadovoljstvo za momčadi, ali da se oko njih okupljaju i ljudi koji kroz sport afirmiraju suradnju i dobre odnose.

Rekao je da je u grubim okolnostima velikog stradanja ljudi 1992. nedaleko Vrbovskog održano slično nogometno takmičenje. Tako se, kaže, dogodilo da Vrbovsko, kada su posrijedi nogometna natjecanja, ima ulogu koja druga mjesta u Hrvatskoj nemaju.

Na turniru, kojeg je organiziralo Sportsko rekreativno društvo Srba u Hrvatskoj, u suradnji s NK *Gomirjem*, sudjelovalo je 11 momčadi, a prvo mjesto osvojio je NK *Sloga* iz Borova, nadigravši NK Vrbovsko.

Natjecale su se momčadi iz Vojvodine, Zagreba, Gorskog kotara, Like, Dalmacije, Banovine, Korduna te iz zapadne i istočne Slavonije, piše *Glas Istre*.

Žene u crnom postavile memorijal u Stajićevu

Protiv poricanja zločina počinjenih u naše ime

»Ovdje nije riječ samo o kontinuitetu nekažnjivosti nego i o poziciji brisanja prošlosti i poricanja onoga što se dogodilo« poruka je Žena u crnom koje su 17. studenoga održale performans tijekom kojeg su postavile memorijalnu tablu na logor u Stajićevu u kojem je u zimu 1991. godine bilo zatočeno i mučeno više od 1.200 osoba iz Vukovara, prenijela je *Autonomija*.

»Za nas su patnje svih žrtava, a prvenstveno žrtava zločina počinjenih u naše ime jednako vrijedne i ovo je čin odavanja priznanja, suosjećanja, i solidarnosti s obiteljima i žrtvama zatočenih, mučenih i silovanih Vukovara«, rekla je **Staša Zajović** u ime Žena u crnom.

»Jedan od najozloglašenijih logora u Srbiji nakon pada Vukovara bio je logor u Stajićevu. Ovdje su prisilno protjerani civili hrvatske nacionalnosti. Mi smatramo da je ovo jedan od gnjusnijih zločina za koji nitko nije odgovarao i nije bio kažnjen. Ovo je, također, čin vršenja pritiska na državu Srbiju da konačno pred pravosudnim tijelima pokrene postupke za zločine kažnjive po Ženevskoj konvenciji. Osim toga, i u optužnici **Slobodana Miloševića** uključeni su i logori za Hrvate tokom 1991. i 1992. godine. Zahvaljujući Udruzi *Vukovar 91* imamo imena 50 ljudi koji su bili zapovjednici i komandanti, a nitko nije odgovarao što dokazuje taj kontinuum«, kaže Zajović.

Sramno je, po njenim riječima, da zahtjevi obitelji i logoraša Stajićeva, Begejaca i drugih logora nikada nisu uslišeni. Ona podsjeća i da je postojalo više inicijativa protiv kojih su organizirani veoma brutalni prosvjedi.

»Mislim da je ovo nekakav naš doprinos toj borbi protiv poricanja zločina počinjenih u naše ime. Također, u pitanju je i čin solidarnosti jer je svibnja 2008. godine

pokrenuta sudska tužba. Tada je zamjenik tužilaštva za ratne zločine **Bruno Vekarić** obećao da će sve istražne radnje biti pokrenute. Od tada pa do sada mi samo znamo da je taj predmet u pretkaznenoj fazi, pa možemo ovom prilikom pitati što je s tim predmetom. Hoće li ikada biti odmaknuto od te pretkaznene faze. Također, ta činje-

FOTO: autonomija.info

nica da postoji toliko premanentno, snažno protivljenje i negiranje postojanja logora za hrvatske civile i zatvorenike govori i da je ovaj režim direktan nastavak režima devedesetih i da postoji snažna spona ideologija između sadašnjeg i bivšeg režima. To je zapravo isti režim«, ukazala je Zajović, prenio je portal www.autonomija.info.

Naša svijeća za Vukovar i Škabrnju

Kao i svake godine, 18. studenoga, na Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje u nama se bude osjećaji tuge, boli i sjete. Na današnji dan u ime Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji svoje misli i molitve upućujemo sunarodnjacima u Republici Hrvatskoj te svim nevinim žrtvama ratnog razaranja koje je obilježilo 90-e godine XX. stoljeća.

Za nas, Hrvate u Republici Srbiji, također pogođene ovim nemilim događajima, osobit problem predstavljaju odnosi domicilne držane Republike Srbije i matične države Republike Hrvatske te različiti načini gledanja i tumačenja događaja Domovinskog rata. Imajući na umu ove napetosti, koje se posebno reflektiraju na položaj naše nacionalne manjine, ohrabruju nas pozivi na razumijeva-

nje i pomirenje koje je uputio predsjednik Vlade Republike Hrvatske **Andrej Plenković**. Kao krovna institucija hrvatske nacionalne manjine držimo kako je neophodno i srbijansko društvo poticati na senzibilnost usmjerenu k žrtvama drugih naroda, a međusobne odnose izgrađivati na uvažavanju i poštovanju i u trenucima kada nam se pogledi i razumijevanja razilaze.

Kao i svake godine, prilikom sjećanja na velike tragedije na ovim prostorima, podsjećamo kako za politizirane govore nema mjesta, već poruke moraju biti poziv na praštanje, pomirenje i suživot. U tome kao krovna institucija našega naroda ustrajemo i nastaviti ćemo davati svoj puni doprinos.

Jasna Vojnić, predsjednica HNV-a

Izvod iz analize izbora za V. saziv HNV-a (I.)

Elektori

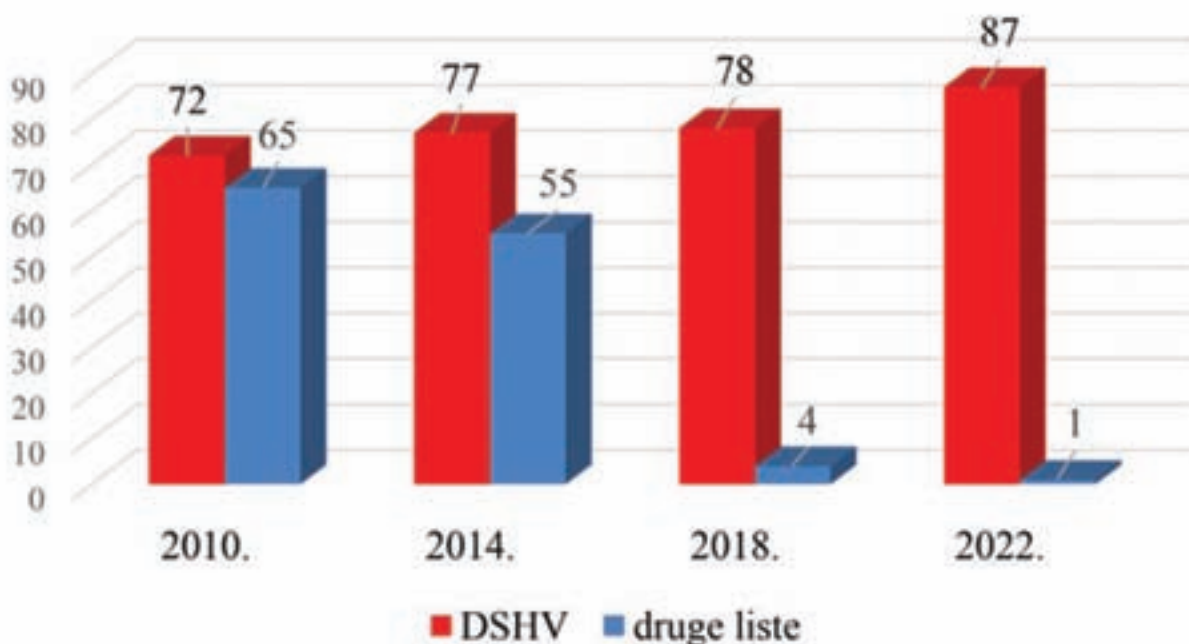

Ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije **Gordana Čomić** 5. rujna 2022. raspisala je izbore za članove 23 nacionalna vijeća nacionalne manjine u Srbiji.

Na sjednici Predsjedništva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, održanoj u Domu DSHV-a 8. rujna 2022., jednoglasno je donesena odluka da će DSHV izaći na izbore za Hrvatsko nacionalno vijeće i pozvao svoje članove da se uključe u izbore. Na sjednici je konstatirano da model izbora za IV. saziv HNV-a, koju je

predvodio DSHV, zajedno s velikim brojem hrvatskih kulturnih udruga i pojedinaca i koja je odnijela uvjerljivu pobjedu na izborima 2018. ne bi trebalo mijenjati. Tako je DSHV, na čelu s predsjednikom **Tomislavom Žigmanovim** i voditeljem izbornog stožera **Marinom Piukovićem**, ponovno bio glavna podrška izborne platforme za V. saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća »Hrvati i dalje Zajedno«

Potpisi su se prikupljali 30-tak dana u 30 mjesta. Svaki elektor je morao prikupiti najmanje 60 važećih potpisa

Broj elektora prema listama na izborima 2010., 2014., 2018. i 2022.

građana upisanih u posebni birački popis hrvatske zajednice kako bi njegova elektorska prijava bila prihvaćena. Ovjera ovih potpisa, za razliku od 2018. godine bila je povjerena osim javnih bilježnika i ovlaštenim licima tijela javne uprave što je bila olakšavajuća okolnost. Ipak, procedura upisa u posebni popis birača u pojedinim jedinicama lokalne samouprave predstavljala je i dalje prepreku. Ukoliko osoba nije bila upisana u posebni birački popis, morala je još samostalno otići u jedinicu lokalne samouprave što je u konačnici uveliko smanjilo broj validnih potpisa.

Nakon što je 88 elektora potvrdilo svoje prijave (87 elektora s »HRvati i dalje ZAJedno«), održana je elektorska skupština 13. studenoga 2022. u Beogradu (Velika dvorana u staroj zgradi Narodne skupštine Srbije, Kralja Milana 14) s početkom u 12 sati. Na skupštini je sudjelovalo 83 elektora, a lista »HRvati i dalje ZAJedno« koja se jedina i kandidirala, a čija je nositeljica bila i dotadašnja predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, odnijela je apsolutnu pobjedu i svih 29 vijećnika u budućem V. sazivu HNV-a.

Premda je procedura bila otežana u odnosu na 2018., a pogotovo 2010. i 2014. godinu, broj elektora koji su podržali listu koju predvodi DSHV bio je veći nego na prethodnim izborima, a snaga DSHV-a je kontinuirano rasla.

Spol

Od ukupnog broja elektora, 32 čine žene, odnosno nešto više od jedne trećine – 36,7%

Na ovim izborima do sada je bio najveći postotak žena, odnosno elektorica:

izbori	2010.	2014.	2018.	2022.
Elektori ukupno	72	77	78	87
Elektori – muškarci	54	54	52	55
Elektori – žene	18	23	26	32
Postotak žena	25.0 %	29.9 %	33.3 %	36.7%

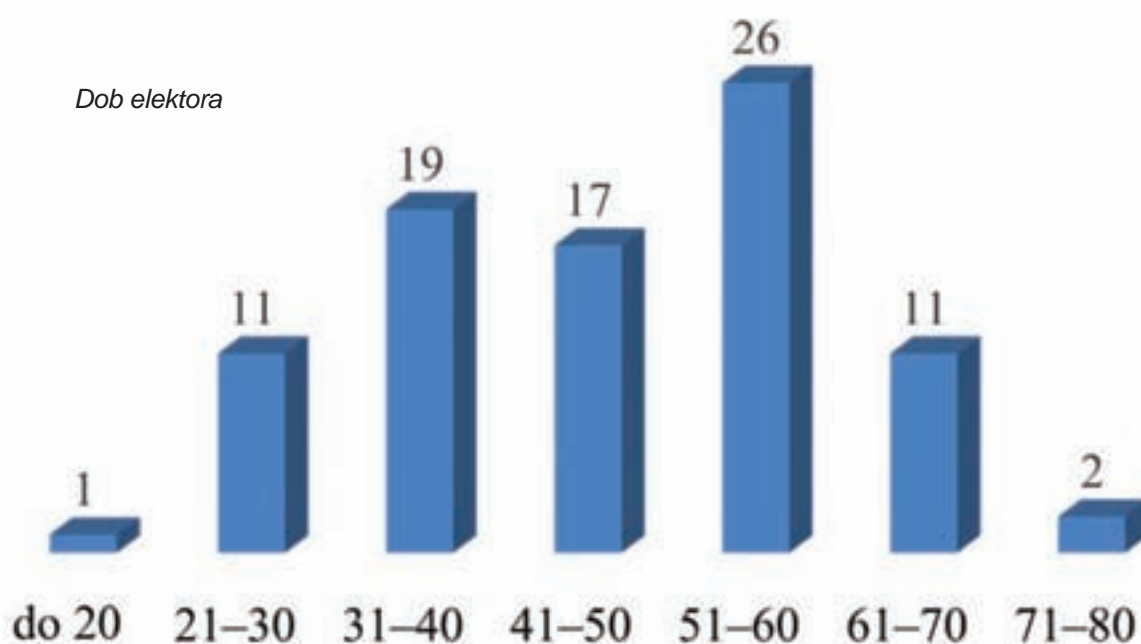
Spol elektora prema izborima na listi DSHV-a

Dob

Kada je riječ o dobi elektora, pokrivene su bile sve dobne skupine, a najveći broj elektora čine osobe srednjih godina. Od 87 elektora, jedna trećina su mlađi od 35 godina, što držimo važnom gestom otvaranja prostora hrvatske zajednice prema mladima. Najstarija osoba među elektorima je iz Žednika, rođen 1951. godine, a najmlađa je iz Rume, rođena 51 godina kasnije – 2002. godine.

Teritorijalna raspoređenost

Što se tiče teritorijalne raspoređenosti, iz Banata su 3 elektora, iz Srijema 16, a iz Bačke 68. Oni dolaze iz čak 27 naseljenih mjesta, od čega iz Banata iz dva (Zrenjanin i Starčevo), iz Srijema iz 10 mjesta (Srijemska

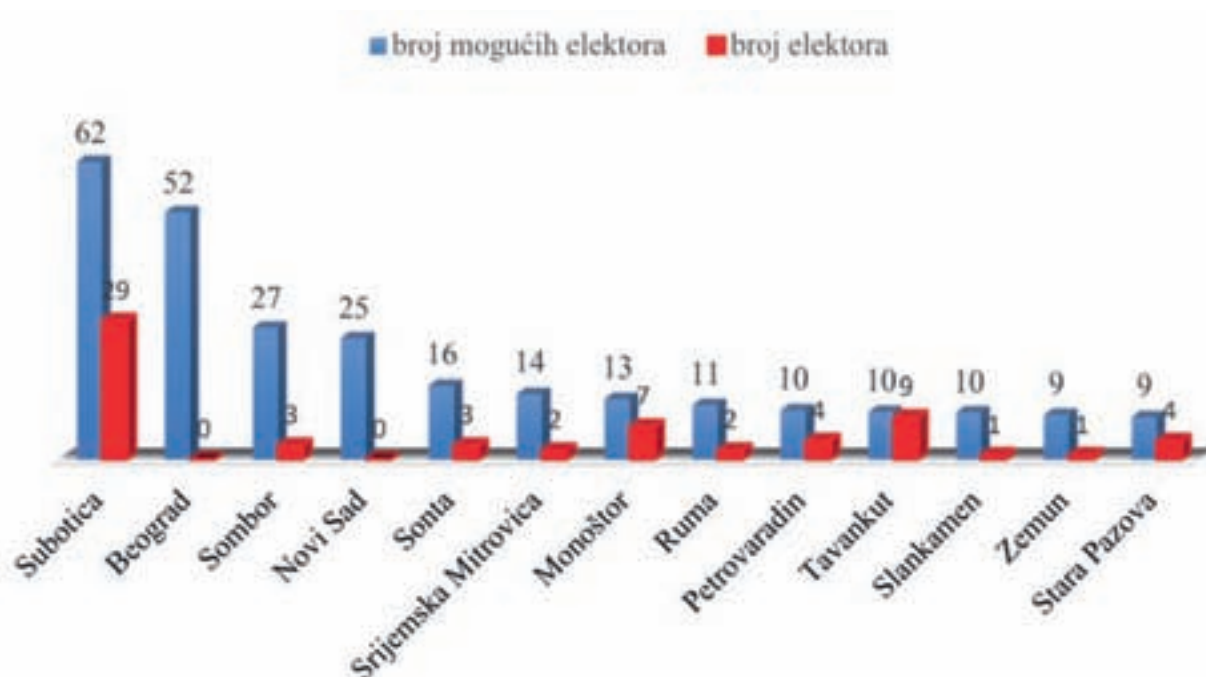

Mitrovica, Petrovaradin, Zemun, Slankamen, Beočin, Ruma, Šid, Morović, Sot i Batrovci), a iz Bačke 14 (Subotica, Tavankut, Žednik, Đurđin, Mala Bosna, Mirgeš, Verušić, Monoštor, Sombor, Sonta, Bač, Vajska, Plavna i Odžaci).

U odnosu na IV. Saziv HNV-a elektora u V. sazivu ima iz Šida, Morovića, Batrovaca, Sota, Rume, Beočina, Bača, Odžaka i Starčeva, a nema više elektora Bajmaka, Bikova, Berega, Surčina, Stanišića i Golubinaca.

87 elektora liste „Hrvati ZAJedno“ pokrilo je većinu područja na kojima žive Hrvati u Srbiji, no to je ipak ovisilo o angažiranosti pojedinaca u svojim zajednicama pa su tako gradovi u kojima ima veliki broj Hrvata u apsolutnom broju kao što su Beograd, Sombor i Novi Sad ostali slabo »iskorišteni«.

(HNV)

Broj elektora u odnosu na teoretski maksimalan mogući broj elektora u pojedinim mjestima

Otvoren natječaj Ministarstva kulture RS

Priznanja za vrhunski doprinos u kulturi

Ministarstvo kulture Republike Srbije raspisalo je natječaj za dostavljanje obrazloženog prijedloga za dodjelu priznanja za vrhunski doprinos nacionalnoj kulturi, odnosno kulturi nacionalnih manjina. Natječaj je otvoren od 10. studenoga do 9. prosinca 2022. godine. Tijekom otvorenoga poziva reprezentativne udruge kulture kao ovlašteni predlagači dostavljaju Ministarstvu kulture Republike Srbije obrazložene prijedloge za umjetnike i stručnjake u kulturi koji ispunjavaju uvjete za stjecanjem priznanja.

Nacionalna vijeća nacionalnih manjina tijekom otvorenoga poziva mogu Ministarstvu kulture Republike Srbije predložiti jednoga umjetnika, odnosno stručnjaka u kulturi, koji je pripadnik nacionalne manjine za stjecanjem priznanja.

Uvjeti:

Pravo na stjecanje priznanja za osobiti doprinos kulturi može ostvariti umjetnik, odnosno stručnjak u kulturi koji je državljanin Republike Srbije, koji je dao vrhunski doprinos nacionalnoj, odnosno kulturi nacionalne manjine.

Pored ovoga uvjeta mora ispunjavati i sljedeće uvjete:

1. da je pridonio razvoju kulture Republike Srbije i njezinoj međunarodnoj afirmaciji;
2. da je dobitnik najznačajnijih nagrada i priznanja;
3. da ima obrazloženu ocjenu vrijednosti doprinosa u području kulture za koju se dodjeljuje priznanje, a koja daju stručna udruženja, ustanove kulture, te obrazovne i znanstvene ustanove;
4. da je ostvario pravo na mirovinu.

Poziv Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji za dostavljanje prijedloga

Sukladno otvorenom pozivu za dodjelu priznanja za vrhunski doprinos nacionalnoj kulturi, odnosno kulturi nacionalne manjine, Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji (u daljem tekstu: HNV) temeljem članka 5. Zakona o kulturi (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 13/2016, 30/2016 - ispr., 6/2020, 47/2021 i 78/2021) poziva zainteresirane pojedince, pripadnike hrvatske nacionalne manjine, da dostave svoje prijedloge za prijavu na prethodno naznačeni natječaj.

Ovom prigodom HNV poziva sve zainteresirane kandidate iz hrvatske zajednice, koji ispunjavaju prethodno navedene reference, da svoje prijedloge dostave do 1. prosinca 2022. godine, kako bi se moglo djelovati spram Ministarstva kulture Republike Srbije.

Za sve dodatne detalje o otvorenom natječaju potrebno je još dodatno provjeriti na linku Ministarstva kulture Republike Srbije: <https://www.srbija.gov.rs/vest/662323/ministarstvo-kulture-raspisalo-javni-poziv-za-dodelu-nacionalnih-priznanja.php>

Program prekogranične suradnje

Sanacija krova župne kuće u Đurđinu

Župa sv. Josipa Radnika u Đurđinu sudjelovala je u programu prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije u 2022. godini zajedno s općinom Đakovačka Satnica kao vodećim partnerom. Po riječima župnika u Đurđinu vlč. **Daniela Katačića**, a budući da se radi o prekograničnoj suradnji jednog naroda, projekt je nazvan: »Brat uz brata – Hrvat uz Hrvata«. Natječaj za financijsku potporu raspisalo je Ministarstvo regionalnog razvoja Republike Hrvatske i fondova Europske unije, a župa u Đurđinu je dobila financijsku potporu od 110.000 kuna, odnosno 14.566 eura za sanaciju krovne konstrukcije na župnoj kući. Kompletni radovi na sanaciji krova iznosili su 35.000 eura, a ostala sredstva su po riječima tamošnjeg župnika osigurana kroz projekte Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i donacijama župljana. Radove je izvodila tvrtka *Građevinar d.o.o.* iz Subotice, a projekt je krajem ljeta i tijekom jeseni realiziran.

H. R.

Paralele i kontrasti

Ne postoje neke posebne osobenosti, bilo rasne ili etničke koje obilježavaju ljude kao manjinu, već je to odnos njihove grupe prema nekoj drugoj grupi u društvu u kojem žive. Iste osobenosti mogu u jedno doba i pod jednom vrstom okolnosti poslužiti kao obilježja dominantnog statusa, a u drugo vrijeme i pod drugim okolnostima simbolizirati izjednačavanje s manjinom, napisao je Louis Wirth

Ako bismo sudili po izjavama većine političara, polje ostvarivanja i zaštite nacionalnomanjinskih prava je prilično neuhvatljivo i nespoznatljivo. Naime, u izjavama različitih političara, naročito ako se radi o političarima susjednih država koje iza sebe imaju tešku povijest sukoba i ratova i u kojima žive pripadnici nacionalnih manjina koje su u drugoj državi većinski narod, vrlo je malo suglasja o tome kako žive »naši« u »njihovoj« državi i obrnuto. Ako pri tome i dalje odnosi nisu dobri, ocjene o ostvarivanju nacionalnomanjinskih prava prilično su paušalne i oštre i svode se na rečenice kojima se tvrdi kako je »kod nas« zaštita nacionalnomanjinskih prava na najvišoj razini dok je »kod njih« to polje problematično, odnosno da je položaj »njihove manjine« kod nas izvrstan a »naše manjine« kod njih nikakav.

Manjine i većine

To, dakako, nije ništa novo u povijesti jer je manjina uvijek bilo i bit će ih, pa je tako **Louis Wirth** u svom radu *Problem manjinskih grupa* davne 1945. pisao kako »neka rasna, etnička, jezična ili vjerska grupa može biti dominantna u jednom području, a manjinska u drugom. Slična odstupanja se mogu naći kroz čitavu povijest. Grupe koje su bile dominantne u jednoj epohi mogu u drugoj biti svedene na podređeni status«.

Upravo stoga, ističe Wirth, »ne postoje neke posebne osobenosti, bilo rasne ili etničke koje obilježavaju ljude kao manjinu već je to odnos njihove grupe prema nekoj drugoj grupi u društvu u kojem žive. Iste osobenosti mogu u jedno doba i pod jednom vrstom okolnosti poslužiti kao obilježja dominantnog statusa, a u drugo vrijeme i pod drugim okolnostima simbolizirati izjednačavanje s manjinom«.

»Zato je daleko važnije shvatiti prirodu i porijeklo odnosa između dominantne grupe i manjinske grupe, nego poznavati obilježja po kojima se ljudi raspoznaju kao jedni ili drugi«. Naime, tvrdi Wirth, budući gotovo sve karakteristične osobine – od fizičkih obilježja pa do kulturnih kao što su jezik, vjera, kultura mogu poslužiti kao kriterij za pripadnost manjini »jedna uspješna tipologija mora se

više koristiti opisivanjem vrsta odnosa između manjina i dominantnih grupa, kao i vrsta ponašanja karakteristično povezanih s tim tipovima odnosa«.

Wirth je probleme manjina svrstao duž nekoliko osa – od broja i veličine određenih manjina u danom društvu, stupnja u kome manjinski status obuhvaća sukob s dominantnom grupom ili isključenje iz sudjelovanja u zajedničkom životu društva preko prirode društvenog uređenja koje vlada odnosom između manjina i dominantne grupe pa do ciljeva kojima teže manjinske i dominantne grupe u traženju neke nove i bolje ravnoteže.

Iako krute tipologije ostaju nedovoljne i parcijalne, pogotovo tamo gdje su odnosi većine i manjine promjenljivi, kaže Wirth, tamo gdje je odnos manjine prema dominan-

Određenje nacionalne manjine

Nacionalna manjina u smislu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina skupina je hrvatskih državljana čiji su pripadnici tradicionalno nastanjeni na teritoriju Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja.

tnoj grupi definitivno strukturaliziran i učvršćen u običajima, zakonima i institucijama tipološki prilaz može biti od velike koristi.

Slijedeći ovu misao Wirtha, pokušat ćemo, kroz serijal članaka podastrijeti pojedine aspekte zakonskih rješenja, institucija, društvenih normi i pokazatelja društvenog položaja od značaja za bolje razumijevanje ove tematike kada su u pitanju Hrvati u Srbiji i Srbi u Hrvatskoj kao nacionalne manjine.

Budući da su u suvremenom svijetu, pa tako i u obje države, prava i položaj manjina uređeni ustavom i zakonima krenut ćemo od ustavno-pravnih okvira i definiranja nacionalnih manjina u dvije države. U člancima ćemo se koristiti raspoloživim podacima na stranicama ministar-

stava i drugih institucija u čijoj je nadležnosti ostvarivanje prava nacionalnih manjina i stručnim i znanstvenim radovima u obje države.

Prava manjina – Hrvatska

Jednostavnim utipkavanjem u Google pretraživač »prava manjina Hrvatska« otvaraju se stranice Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (pravamanjina.gov.hr) na kojima su taksativno navedeni pravni osnovi i prava nacionalnih manjina, počevši od Ustava i Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, određenja nacionalne manjine pa do njihovih prava i sloboda.

Ovaj Ured predstavlja stručnu službu hrvatske Vlade, njime upravlja ravnatelj, kojeg imenuje Vlada, na prijedlog predsjednika Vlade, po prethodno provedenom javnom natječaju. Svrha formiranja ureda je »unaprjeđenje cjelokupnog sustava zaštite i promicanja ljudskih prava i prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj«, posebice onih područja koja iziskuju prioritarno rješavanje postojećih problema a misija Ureda je »učinkovita i koordinirana sustavna provedba nacionalnih programa, pla-

nova, strategija, akcijskih planova, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina te međunarodnih dokumenata kao i osvještavanje javnosti i sprječavanje zločina iz mržnje koji imaju za cilj poboljšanje zaštite ljudskih prava i prava nacionalnih manjina«, navodi se na stranicama Ureda.

Na stranicama Ureda se može pročitati kako se Ustavom Hrvatske »jamči ravnopravnost građana koji pripadaju nacionalnim manjinama s pripadnicima većinskog naroda. Ustav propisuje da se ravnopravnost i zaštita prava nacionalnih manjina uređuje ustavnim zakonom. Pripadnicima svih nacionalnih manjina jamči se sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija. Ustav uređuje i mogućnost da se pripadnicima nacionalnih manjina, pored općeg biračkog prava, zakonom osigura pravo izbora svojih zastupnika u Hrvatski sabor«.

Nadalje, navodi se kako su u »izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske izrijeком navedene 22 nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj: Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini, Bošnjaci, Slovenci, Crnogorci,

Makedonci, Rusi, Bugari, Poljaci, Romi, Rumunji, Turci, Vlasi i Albanci«.

Ostvarivanje i zaštita prava nacionalnih manjina sveobuhvatno su uređeni Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina (UZPNM), a ostvarivanje manjinskih prava koja su uređena ovim zakonom detaljnije je razrađeno posebnim zakonima.

Sukladno Ustavu, UZPNM je organski zakon i donosi se dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika u Hrvatskom saboru. Posebni zakoni kojima se razrađuje ostvarivanje pojedinih prava pripadnika nacionalnih manjina su Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj; Zakon o odgoju i obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina; te Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, kao i ostali zakoni kojima se uređuju različita područja društvenih odnosa a čije se odredbe odnose na ostvarivanje manjinskih prava.

Koje se stranice otvaraju kad utipkamo »prava manjina Srbija« i što na njima piše čitajte u sljedećem broju.

Jasminka Dulić

Nastavit će se

Mira Temunović, profesorica tambure

U znaku zlatnog jubileja

Na početku moje karijere postojala je jedna klasa tambure, što je nekih 10-12 učenika. Danas imamo četiri klase, odnosno četiri profesora. Trenutno imamo 62 učenika osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Danas se svi trudimo zadržati svoju normu i osigurati, odnosno potaknuti nove učenike na sviranje ovoga instrumenta

Intervju vodila: Željka Vukov

Profesorica tambure **Mira Temunović** ove godine obilježava 50 godina rada i »druženja« s tamburom. Zapravo prije 50 godina, kada je imala svega osam godina, napravila je prvi korak, odnosno odsvirala prvi ton na tamburi, instrumentu kojim je bila očarana. Uz svoje školovanje i muziciranje, profesorica Temunović je s djecom počela raditi prije 36 godina. U počecima svoje karijere radila je u osnovnim školama gdje je predavala glazbenu kulturu kao opći predmet, a sedam godina kasnije prešla je u Muzičku školu u Subotici, gdje je i danas. Uz to, jedna je od osnivačica Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama*, gdje je ujedno i dirigentica. Majka je dvaju sinova, koji su odrastali uz tamburašku glazbu; tako **Nenad** svira tamburaško čelo, a **Nemanja** bas.

U pripremi je veliki gala koncert povodom ovog značajnog jubileja, koji će biti održan 30. studenoga u subotičkoj Sinagogi i koji će na neki način okruniti pedesetogodišnji rad.

► **Impozantno zvuči, 50 godina s tamburom, ali trebalo je početi. Kada ste počeli svirati tamburu i odakle ljubav baš prema ovome instrumentu?**

Prvi susret s tamburom je bio s mojih 2-3 godine. Moj otac **Aleksandar – Šano**, kako su ga svi zvali, me je uvijek vodio na probe folkloru budući da ih je držao u današnjem HKC-u *Bunjevačko kolo*, te je bio i jedan od osnivača Centra. No, mene folklor nije zanimao. Meni su tambure bile fascinantne. Ja bih na tim probama stajala i gledala u tambure. Kad sam napunila osam godina, profesor **Lazar Malagurski** je rekao mom ocu »sutra

mi dovedi Miru u Muzičku školu, ona mora učiti svirati« i tako je to počelo. Tako se počelo slagati tih 50 godina. Nisam išla na redoviti prijemni nego sam krajem rujna bila na prijemnom ispitu. Malo sam zakasnila na početak, ali evo sve sam sustigla. Danas sam u istoj toj školi, ali kao profesorica. Voljela sam svirati i danas volim, a vjerujem da su brojni nastupi pa i drugi ljudi utjecali na moj dalji izbor. Dobro se sjećam nastupa na šibenskom festivalu, gdje sam bila prva učenica iz Subotice skupa s kolegicom **Vesnom Pavlović**. To je bio doživljaj. Moram reći da je i moja nastavnica Glazbene kulture u osnovnoj školi **Aleksandra Stipić** imala velikog utjecaja i da me je podržavala u bavljenju glazbom, pa i da se odlučim na profesiju profesorice glazbe, odnosno tambure.

► **Muzička škola u Subotici ima odsjek tambure od 1962. godine. I sama ste bila učenica niže, odnosno osnovne, pa kasnije i srednje škole. Koji tamburaški instrumenti su se tada izučavali i kako je izgledao Vaš početak?**

Kada sam upisivala tamburu, postojala je mogućnost upisati A-basprim i E-prim. Odlučila sam se za A-basprim, nekako je to bio moj izbor. Kada je otvoren odsjek tambure u Muzičkoj školi, tamburu je predavao čuveni tamburaš **Pere Tumbas Hajo**, a od njega je učio svirati moj profesor Lazar Malagurski. Kod njega sam išla u nižu školu, jer tada srednja škola za tamburu nije postojala. Slijed događaja koji je prisutan i danas jest da oni koji žele dalje nastaviti školovanje i imaju afiniteta prema bavljenju glazbom upisuju srednju Muzičku školu. Kao što sam rekla, tada nije bio smjer u srednjoj školi za tamburu, te sam srednju školu završila na smjeru muzički suradnik-teoretičar. No, u to vrijeme je postojao izborni predmet – popularni instrument i ja sam tada izabrala tamburu, te sam tako nastavila usavršavati sviranje tambure. Profesor Malagurski, čika Lazo, kako smo ga svi zvali, je često rekao: »Idi ti, curo, na fakultet, završi i kad ti završiš ja idem u penziju, a ti ćeš onda doći na moje mjesto«. Mene je to nekako vodilo, upisala sam i završila Akademiju umjetnosti u Novom Sadu, prije roka sam diplomirala, a želja i ljubav prema tamburi su rasli. Čika Lazo je još uvijek bio u školi, pa sam odlučila raditi u osnovnoj školi, predavati glazbenu kulturu, znajući da ću jednog dana doći u Muzičku školu. Tako sam radila četiri godine u školama u okolnim naseljima. Kada se bližio odlazak u mirovinu čika Laze, tadašnji ravnatelj Muzičke škole **István Balázs Piri** me je pozvao i tako sam u Muzičkoj školi već 32 godine.

► **Ubrzo po Vašem dolasku otvoren je odsjek tambure i u srednjoj školi. Stvorile su se druge potrebe i mogućnosti, konkretno komorni sastavi, orkestri... Što je danas ponuđeno u nižoj i srednjoj školi?**

Kada sam došla raditi u školu, ubrzo je otvoren i odsjek tambure u srednjoj školi. Tadašnji ravnatelj, već spomenuti **István Balázs Piri**, bio je na neki način vizionar. On se već tada raspitao u Ministarstvu prosvjete što je potrebno, a moje je bilo osmisliti program za srednju školu i da se otvori katedra budući da su kandidati postojali. Kada smo uvodili katedru za srednju školu, osim A-basprima i

E-prima dodali smo i tamburaško čelo. Usuglašavanjem naših potreba i onoga što je Ministarstvo tražilo došlo je do toga da se formiraju komorni sastavi, orkestri. Čim smo sakupili dovoljan broj djece da to zvuči pristojno, odmah smo počeli raditi s orkestrom, kasnije je to prešlo u puno više. Danas imamo Dječji orkestar, Veliki orkestar i komorne sastave. Tambura je doživjela svoju ekspanziju i počela se sve više usavršavati.

► **Koji je odziv djece koja sviraju ovaj instrument, je li se kroz godine mijenjao ili je konstantno prisutan određeni broj?**

Na početku moje karijere postojala je jedna klasa tambure, što je nekih 10-12 učenika. Danas imamo četiri klase, odnosno četiri profesora. Trenutno imamo 62 učenika osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Nema određenog pravila kada je broj učenika u pitanju, ali sve ove godine smo svi radili. Danas se svi trudimo zadržati svoju normu i osigurati, odnosno potaknuti nove učenike na sviranje ovoga instrumenta.

► **Možemo li to nazvati i procesom približavanja tambure ljudima, odnosno stavljanja tambure u isti rang s ostalim klasičnim instrumentima?**

Nažalost, mnogi su tamburu vidjeli samo kao instrument koji je prisutan u kavanama. No, tambura je puno više od toga. Mislim da je kroz sve ove godine dokazano što tambura može i da smo je uspjeli podići na umjetnički nivo. Dati joj do značaja. Kao što sam rekla, sve to je dokazano u radu s orkestrima, komornim sastavima, ali i brojnim solističkim nastupima koji su obilježili protekla tri desetljeća.

► **Koliko je danas prisutna stručna literatura za tamburu kao instrument?**

U početku nije postojala stručna literatura za tamburu kao solistički instrument koji može nastupiti i uz pratnju klavira, što je u školskim nastupima i najčešće. Nismo imali literaturu kao drugi instrumenti nego smo radili transkripcije. Kada sam počela raditi u školi, tražila sam dozvolu od ravnatelja da prisustvujem ispitima gudača, duhača, tržača... kako bih mogla čuti što se svira, što se traži. Poslije sam tražila note i prilagođavala ih potrebama tambure kao solističkog instrumenta. Počeci tambure na republičkim natjecanjima bili su drugačiji nego danas. Uvjet je bio i tada i danas obvezna kompozicija. Imali smo kolegicu koja je forsirala ruske kompozicije, a s time se nismo slagali. Mi jesmo tradicijski instrument, ali trebamo forsirati našu tradiciju. Istu tu problematiku otkućaja gredolje, ritmike ili trajanja nota, tehničke mogućnosti i muzikalnost djeca mogu pokazati i na našoj narodnoj pjesmi. Tako je kasnije odlučeno da je obvezna kompozicija na Republičkom natjecanju nešto od tradicijskih kompozicija koje su prilagođene tamburi uz klavirsku pratnju. I tu smo morali praviti prve korake, ali danas je to sve već ustaljeno i na sigurnim nogama.

► **Usporedo s Muzičkom školom radite i u Hrvatskoj glazbenoj udruzi *Festival bunjevački pisama*, gdje ste također dirigentica. I sama imate iskustvo sviranja u orkestru. Koliko je značajno orkestarsko muziciranje?**

To je izuzetno važno iskustvo. Sa svojih 14 godina sjela sam u Subotički tamburaški orkestar i prihvatila svirati E-basprim, koji se razlikovao od A-basprima koji sam učila, ali sam se privikla i godinama ga svirala. U tamburaškom orkestru to je prateći instrument koji upotpunjava harmoniju, melodiju. Tako da iza sebe imam dugogodišnje orkestarsko iskustvo, što mi je osobito značilo kada sam uzela dirigentsku palicu u ruke. Danas je orkestar obavezan predmet u starijim razredima niže škole i svakako u srednjoj školi. Budući da tambura nije mogla u simfonijski orkestar, onda je formiran srednjoškolski orkestar, a kasnije kako su djeca rasla i osnovnoškolski – dječji. Tako smo uz sklop raznih okolnosti formirali i HGU *Festival bunjevački pisama*. Doktor **Marko Sente** je osmislio da trebamo napraviti festival novih pjesama koje će se bazirati na tradiciji. Uvjet koji je i danas prisutan jeste da pjesme moraju biti pisane na ikavici ili na hrvatskom književnom jeziku, da ujedno znamo i tko smo i što smo. Godine rada su iza nas. Mnogi nisu vjerovali, ali eto ove godine je održan XXII. *Festival bunjevački pisama*, a posljednjih 17 godina uvježbavam orkestar i njime dirigiram.

► **Koliko djece se odluči za glazbenu školu, a koliko njih se odluči dolaziti u HGU *Festival bunjevački pisama* na obuku, pa kasnije i u orkestar?**

U orkestru HGU *Festival bunjevački pisama* imamo članove koji su učenici Muzičke škole, ali i one koji dolaze samo u Udrugu. Ima i djece koja su završila nižu školu za tamburu i više ne žele nastaviti srednju Muzičku školu, ali žele svirati. Kada smo organizirali peti Festi-

val, došli smo na ideju da bi bilo dobro formirati Dječji tamburaški orkestar koji bi mogao pratiti soliste. Tako je nastala Smotra dječjih pjevača i zborova. To smo vidjeli da je put na kojemu možemo odgajati vlastiti kadar, odnosno buduće pjevače i svirače za *Festival bunjevački pisama*. Uvjet za Smotru je da su djeca osnovna škola, s tim da u orkestru znaju biti i srednjoškolski na pojedinim instrumentima. To je sada već ustaljeno, te je tako prvi petak u rujnu rezerviran za Smotru, a posljednja nedjelja za *Festival bunjevački pisama*. Za Smotru je to zanimljivo da su i solisti i tamburaši istog uzrasta. Ono na što smo ponosni jeste da se svi ti nastupi izvode uživo. Mislim da je to izuzetno iskustvo scenskog nastupa, kako za soliste tako i za tamburaše. Drago mi je da ima djece koja žele i sudjeluju u tome.

► **Možemo li na to gledati i kao novu mogućnost za tekstopisce i skladatelje?**

Definitivno. Naš neki moto na početku je bio, a i danas je prisutan »Tuđe poštivaj, svojim se diči«. U početku su se na Smotri pjevale isključivo naše tradicijske bunjevačke pjesme, a kako su djeca stasavala počela su tražiti da izvode i pjesme koje su izvođene na prijašnjim festivalima. Rekla bih da je to bio moment kada su i tekstopisci i glazbenici osjetili potrebu pisati i namjenske pjesme za Smotru. Tako sada s ponosom ističemo, ne samo da Festival ima svoje pjesme nego to ima i Smotra.

► **Predsjednica ste Aktiva nastavnika tambure u Vojvodini. Koliko je škola u kojima se izučava tambura diljem Vojvodine?**

Trenutno je u Vojvodini 16 muzičkih škola koje imaju odsjek za tamburu. Neke od njih imaju samo osnovnu školu, a neke i srednju. Aktiv nastavnika tambura je na samom početku svog rada odlučio napraviti i *Festival vojvođanske tambure*, koji se svake godine organizira u drugoj školi. Tako će naredne godine XIX. *Festival vojvođanske tambure* biti održan u Muzičkoj školi u Adi. Tamo se natječu solisti, komorni sastavi i orkestri. Veliki broj škola se odazove na ovo natjecanje. Osim toga, imamo i Republičko natjecanje, kao i Međunarodni festival tambure koji uz Glazbenu školu iz Požege u Hrvatskoj, organizira HGU *Festival bunjevački pisama*. U proteklih 4-5 godina ovom natjecanju su se pridružili i studenti iz Muzičke akademije iz Zagreba i Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku. Tako da imamo zastupljene osnovce, srednjoškolce i studente kao soliste, te u istim uzrastima i komorne sastave i orkestre.

► **Godinu 2017. obilježilo je i izdavanje udžbenika za glazbenu kulturu u osnovnoj školi na hrvatskom nastavnom jeziku pod nazivom *Glazbena škrinjica*. Vi ste dio tima koji je radio na ovome udžbeniku. Kako je zapravo došlo do ideje za njegovu izradu?**

Hvala Bogu, ovi udžbenici su zaživjeli. Koriste se i radi se iz njih, što je najbitnije. *Glazbena škrinjica* je nastajala dulje nego je planirano. Tim za izradu udžbenika činili su, uz mene, profesor tambure **Vojislav Temunović**, etnomuzikologinja profesorica **Tamara Štricki-Seg** i pedagoginja **Margareta Uršal**, koja nam je puno pomogla. Naime, kada su nas zvali iz HNV-a i pitali nas jesmo li spremni napraviti udžbenik za tri mjeseca, i to od prvog do osmog razreda, ne razmišljajući smo rekli da može. Hm, a poslije smo shvatili da ne može. Radili smo dvije godine, dva-do tri puta tjedno smo se sastajali. Ministarstvo je dozvolilo nacionalnim manjinama u pojedinim predmetima i do 60 posto nacionalnog tradicijskog materijala i mi smo se onda maksimalno bazirali na tome. Ono što je moralo biti zadržano smo ostavili, a tamo gdje smo mogli ubacili smo naše običaje, pjesme, napjeve... Sada iz iskustva znam da nije nimalo lako napraviti udžbenik. Tisuću puta smo ga čitali i opet pronađeš poneku grešku. Tu nam je puno pomogla Margareta, koja je često rekla »ja ovo ne razumijem«, onda smo mi shvatili da smo previše stručni u pojedinim pojmovima i da jednostavno to moramo prilagoditi djeci. Ona nam je bila »glas razuma«. Radili smo puno na ovome udžbeniku, ali smo danas i ponosni na njega.

► **Taj rad je tada prepoznalo i Hrvatsko nacionalno vijeće, nagrađivši Vaš tim priznanjem *Pajo Kujundžić* za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku. No, tu su i brojne nagrade iza Vašeg dugogodišnjeg rada. Koje su one koje se posebno pamte i daju snagu za dalji rad?**

Svakako je među njima spomenuta nagrada *Pajo Kujundžić* koja je dobivena zbog spomenutog udžbenika. Posljednjih godina smo se trudili sudjelovati na *Festivalu tamburaške glazbe* u Osijeku. Tamo smo išli nekoliko godina u kontinuitetu i uvijek smo osvajali prve nagrade, a meni je osobito draga nagrada koju sam tamo dobila

Zlatna dirigentska palica – odnosno nagrada za najboljeg dirigenta festivala. Ta nagrada, kada struka potvrdi vaš rad, ima težinu i baš mi je draga. Druga nagrada koja mi je također posebna jest nagrada za životno djelo, koje dodjeljuje Zajednica muzičkih i baletskih škola Srbije, gdje u obrazloženju stoji da se dodjeljuje za afirmaciju tambure, učenika i poboljšanje u obrazovanju. Nemoguće je nabrojati sve nagrade. Prošle godine je Pokrajinska vlada dodijelila nagrade za najbolje učenike i mentore, pa je tamo moja učenica i nećakinja **Magdalena Temunović** dobila financijsku nagradu. Ranijih godina to su dobili i **Miran Tikvicki**, **Marko Kujundžić** i **Vladimir Međeši**. Na to sam također izuzetno ponosna, kao i na brojne nagrade koje sam sama dobila ali i koje su ostvarili moji učenici.

► **Otvaranjem odsjeka za tamburu na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku i na Muzičkoj akademiji u Zagrebu otvorene su nove mogućnosti. Danas oni koji žele mogu nastaviti školovanje i na akademiji. Koliko je to značajno za tamburaše?**

To smo dugo čekali i veselimo se takvoj mogućnosti. Pokušali smo to isto napraviti i u Vojvodini, odnosno Novom Sadu, ali nismo uspjeli. Sada je tambura na akademiji i u Zagrebu i u Osijeku. Mislim da je to izuzetno važno i da se time tambura postavila na pravo mjesto u isti rang sa svim drugim klasičnim instrumentima. Kada je otvorena katedra, bilo mi je ponuđeno da je i sama završim, ali sam rekla da je meni dosta školovanja i neka to rade mlađi. Mislim da sam se i dokazala i pokazala.

► **Upravo to dokazuje i koncert koji je u pripremi, a koji će biti održan u povodu 50 godina rada s tamburom. Tko će nastupiti na ovom gala koncertu i kada će biti održan?**

Tako je. Ovo je godišnji koncert koji se organizira svake godine u sklopu rada HGU *Festival bunjevački pisama*, ali ove godine je to gala koncert koji će biti iznimka i koji će obilježiti mojih 50 godina rada s tamburom. Na njemu će nastupiti Dječji tamburaški orkestar, a s njim i moji mali solisti jer sam jednostavno imala potrebu zvati ih da i oni nastupaju. Možda oni sada nisu svjesni svega, ali jednoga dana će im biti drago. Nastupit će i Veliki tamburaški orkestar, te gosti iz osječke Akademije pod dirigentskom palicom **Marka Sesara**. Imat ćemo i jednu zajedničku numeru, *Ero s onoga svijeta*, gdje će nam se priključiti i Katedralni zbor **Albe Vidaković**. Tako će u jednom momentu na sceni biti oko 70 izvođača. Ovom prilikom pozivam i čitatelje *Hrvatske riječi* da dođu i budu dio ovog jubileja. Hrvatsko nacionalno vijeće je preuzelo organizaciju i logistiku ovoga koncerta što puno znači, jer se mogu posvetiti probama, djeci i programu koncerta. Koncert će biti održan 30. studenoga s početkom u 19 sati. Ulaznice su besplatne, samo je potrebno rezervirati ih ili jednostavno preuzeti. Sretna sam i zahvalna na ovoj mogućnosti i da imam oko sebe obitelj koja je također u glazbi i koja najbolje zna koliko mi je ovo bitno, a i koliko sam sebe davala za tamburu i tamburaše u proteklih 50 godina.

Odluka Pokrajinske vlade

Katarina Čeliković imenovana za v. d. ravnateljice ZKVH-a

Pokrajinska vlada je na sjednici održanoj 16. studenoga donijela Rješenje kojim se **Katarina Čeliković**, profesorica komparativne književnosti i ruskog jezika i književnosti, te dosadašnja uposlenica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na poziciji samostalne stručne suradnice za kulturne programe i projekte imenuje za vršiteljicu dužnosti ravnateljice Zavoda.

Na istoj sjednici Pokrajinska vlada je donijela Rješenje kojim dosadašnjem ravnatelju **Tomislavu Žigmanovu** prestaje dužnost, na osobni zahtjev.

više od dva desetljeća bila je članica uredništva katoličkog mjesečnika *Zvonik*, a sada je članica uredništva kalendara *Subotička Danica*, podlistka za djecu *Hrcko* i glasila *Otac Gerard*.

Svoje prozne i poetske radove objavljivala je u Hrvatskoj književnoj reviji *Marulić*, Časopisu za književnost i kulturu *Književna revija* Osijek, Časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ*, a zastupljena je u knjizi *Odsjaji ljubavi: panorama suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini* (2015.), *Hrcku* – podlistku *Hrvatske riječi*, katoličkom mjesečniku *Zvonik*,

Subotičkoj Danici, glasilu *Otac Gerard*.

Urednica je sedamdesetak knjiga i autorica nekoliko knjiga. Pokrenula je nakladničku djelatnost u sklopu Hrvatske čitaonice Subotica te je kao urednica i lektorica sudjelovala u osmišljavanju i uređivanju nakladništva u ZKVH-a i u Katoličkom društvu *Ivan Antunović*. U istom Društvu bila je više od dvadeset godina pročelnica Bunjevačko-šokačke knjižnice *Ivan Kujundžić*.

Biografija

Katarina Čeliković rođena je u Varaždinu 1960. godine. Knjižničarska je savjetnica, bibliografkinja, publicistica, književnica, kulturna djelatnica. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je komparativnu književnost i ruski jezik i književnost 1983. godine. Od 1986. do 2009. radila je u subotičkoj Gradskoj knjižnici na stručnoj obradi knjiga, a potom kao bibliotekar-informator i na odjelu bibliografije. Od 2009. stručna je suradnica za kulturne projekte i programe u ZKVH-u.

Sudjelovala je u pokretanju i u radu nekoliko subotičkih hrvatskih institucija: katoličkog mjesečnika *Zvonik* (1994.), Hrvatskoga akademskog društva (1998.), a potaknula je osnivanje Hrvatske čitaonice (2002.) i Hrvatskog društva za pomoć učenicima *Bela Gabrić* (2002.). U sklopu Hrvatske čitaonice pokrenula je nekoliko manifestacija kojima je svrha očuvanje i razvijanje hrvatskog jezika i očuvanja tradicijske kulture: *Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi* (2002.), Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku (2002.), Susreti hrvatskih pučkih pjesnika *Lira naiva* (2003.), *Književno prelo* (2007.), *Etno kamp* za djecu (2008.) te bogatu nakladničku djelatnost.

Urednički rad

Stručni su joj radovi, napose oni vezani uz kulturu i književno-jezičnu baštinu, objavljeni u zbornicima s više skupova u Hrvatskoj, Srbiji i Mađarskoj, a surađivala je i u *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*.

Izvršna je urednica *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*. Tijekom

Priznanja i nagrade

Dobitnica je priznanja za dugogodišnji doprinos afirmaciji recitatorskog pokreta u Vojvodini koje su dodijelili Zavod za kulturu Vojvodine i Savez amatera Vojvodine (2009.). Dobitnica je *Antušove nagrade* za doprinos kulturi bačkih Hrvata-Bunjevaca za rad u mjesečniku *Zvonik* (1997.), a za organiziranje *Dana Balinta Vujkova* Kulturno-prosvjetna zajednica Općine Subotica dodijelila joj je posebno priznanje *Dr. Ferenc Bodrogyári* (2005.).

Djela: *Subotička bibliografija*. Sv. 3, 1918-1944. Dio 1 (koautorica s Gusztáv Kiss, Eva Bažant), *Molitvom i prilikom prid Bogom: Etno izložba »S Božjom pomoći«* [bibliografija molitvenika na narodnom jeziku] (2007.), *Ljestve za nebo* (2012.) i u prijevodu na mađarski *A menyországba vezető létra: Isten szolgája Sztantity Tamás Gellért atya nyomában* (2016.), *Bibliografija narodnih pripovjedaka i djela Balinta Vujkova* (2013.), *Izgubljeno srce: putokaz za odrastanje* (2014.), *Književnost u zrcalima: ogledi i eseji* (2020.). Priredila je dvije antologije: *Zapisane avanture za velike i male: suvremena proza za djecu i mlade Hrvata u Vojvodini* (2017.) i *Život je pisma: antologija hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji »Lira naiva«* 2003. – 2022. (2022.).

Mreža hrvatskih žena

Katarina Čeliković dobitnica nagrade »Utjecajna hrvatska žena«

Croatian Women's Network / Mreža hrvatskih žena izabrala je **Katarinu Čeliković** iz Srbije za jednu od dobitnica nagrade *Utjecajne hrvatske žene* za 2023. godinu. Nagrade se dodjeljuju u kategorijama: Vodstvo i inovacije, Umjetnost i kultura, Poduzetništvo,

U obrazloženju se, među ostalim, navodi: »Vaš je doprinos hrvatskoj zajednici vrijedan i upravo Vas je to istaknulo među više od 135 nominiranih i nagnalo članove žirija da Vam dodijele nagradu. Zaslužili ste ovu nagradu i priznanje i neka Vas to uvijek podsjeća na Vašu predanost radu i neka Vam bude vjetar u leđa u budućnosti.

Znanost, Sport i Humanitarni rad. Nagrađeno je 23 utjecajne žene, a Čeliković je nagrađena u kategoriji Umjetnost i kultura.

Pridružujete se uspješnoj skupini od 140 dobitnica nagrada u cijelom svijetu.

Ova nagrada i nagrada Buduće liderice prepoznaju vodstvo, inovativnost i utjecaj žena hrvatskog podrijetla, a dodjeljuje se nominiranim iz Hrvatske te iz brojnih hrvatskih zajednica diljem svijeta.

Nagrade će biti dodijeljene na svečanoj gala večeri koja će biti održana u Zagrebu povodom Međunarodnog dana žena, 8. ožujka 2023.

Nagrada *Utjecajne hrvatske žene* dodjeljuje se od 2016. godine, a Čeliković je prva Hrvatica iz Srbije koja je dobila ovu nagradu.

D. B. P.

ZKVH na konferenciji o zaštiti jezične raznolikosti

Važnost institucionalnog očuvanja ikavice

Na međunarodnoj konferenciji na temu Zaštita jezične raznolikosti u centralnoj Europi, održanoj u Rijeci 22. studenoga, sudjelovala je v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**, putem ZOOM-a. Ona je govorila o zaštiti hrvatskog jezika i ikavice u Srbiji kao nematerijalnog kulturnog dobra rekavši kako je opasnost od jezične asimilacije Hrvata u Srbiji vrlo ozbiljna.

»Stoga je zaštita hrvatskog jezika i autohtone bunjevačke i šokačke ikavice u Srbiji, kao dijela hrvatske nematerijalne kulturne baštine, prioritetni zadatak. Jezik, dijalekti i govori iznimno su važni«, rekla je Čeliković te ukazala na važnost institucionalnog očuvanja ikavice kao zaštićenog kulturnog nematerijalnog dobra. Ona je predstavila jezičnu baštinu Hrvata u Vojvodini (Republiki Srbiji), modele njezine održivosti s naglaskom na obra-

zovanje i kulturne priredbe. Očuvanje ikavice – starijeg (šokačkog) i mlađeg (bunjevačkog) ikavskog štokavskog dijalekta, koji se izvode u okviru obitelji, ali i u formi njegovanja kulturnoga naslijeđa (narodna književnost, recitacije, kazališne izvedbe, dokumentarni filmovi...) jamac su opstanka hrvatske manjinske zajednice u Vojvodini, u Srbiji, zaključila je u svom izlaganju.

Na konferenciji je predstavljeno 16 radova, na hrvatskom, talijanskom i engleskom jeziku. Organizatori konferencije su udruga Slobodna Država Rijeka, Coppieters foundation i Muzej grada Rijeke uz podršku Grada Rijeke i Primorsko – goranske županije i partnerstvo sa Societä di studi Fiumani, Comunità degli Italiani di Fiume i Lektoratom za mađarski jezik na Sveučilištu u Rijeci.

H. R.

Od dijaloga do vječnosti

Trenutno ima dva prostora (jedna država i druga mnogo veća država) u Europi, u svezi kojih analitičari, stručnjaci, novinari, niži ili viši političari pominju potrebu da se otvori dijalog o budućnosti radi okončanja sukoba. Oba ova geografska prostora tiču se direktno ili indirektno naše države. Naš vodeći političar, predsjednik države, odavno govori o potrebi dijaloga s Prištinom (često tako nazivaju našu drugu južnu autonomnu pokrajinu) radi rješavanja problema nastalih nakon jednostranog otcjepljenja i proglašenja samostalne države Kosovo, koju su mnoge velike države priznale. Naravno, najvažnije su SAD. Ovu »lažnu« državu, sudeći po aktualnoj retorici vodećih političara, Srbija nikad neće priznati i govore o »privremenim institucijama«.

Najviši pravni akt Ustav u preambuli izričito kaže da je »Pokrajina Kosovo i Metohija sastavni dio teritorija Srbije i da ima položaj suštinske autonomije u okviru suverene države Srbije«. Kada bolje razmislim, čemu onda uopće »dijalog« između »vječitog posjednika teritorija« s ličnostima koje su »privremene«? Možda zato (mislim ja) što iz za sada nedefinirane »suštinske autonomije« to logično slijedi, jer na istom mjestu u nastavku piše: »iz takvog položaja Pokrajine Kosovo i Metohija slijede ustavne obaveze svih državnih tijela da zastupaju i štite državne interese Srbije na Kosovu i Metohiji u svim unutarnjim i vanjskim političkim odnosima«, pa je ovo zapravo unutarpolitički problem s ciljem da se bolje definira »suštinska autonomija«. Možda oni sve nas varaju i u tajnosti razgovaraju zapravo o definiranju »suštine«, npr. tko izdaje registarske tablice za automobile!

Dijalog gluhih?

Još iz srednjoškolskih dana se sjećam kako riječ dijalog označava određenu književno-dramsku formu u antičkoj Grčkoj, u kojem ima dvije ličnosti: jedna koja zna »suštinu stvari« a druga koja ne zna i pita ga i pitani mu lijepo objašnjava srž problema. Svjesna upotreba dijaloga počinje kod sofista. Literarno se može naći u **Sokratovim** dijalozima koje je objavio **Platon**. Njihov razgovor je naslikao **Rafaello** na slici *Atenska škola*. Budući da u svojoj zbirci imam i veliki rječnik stranih riječi i izraza potražio sam riječ »dijalog« (grč. dialogos) koji ima više značenja: 1. razgovor između dvije ličnosti u scenskom ili književnom djelu; razgovor uopće. 2. politički pregovori, razmjena mišljenja s onima koji zastupaju drukčije stavove. Znači dobro sam

■ Sokrat i Platon
(Raffaellova slika *Atenska škola*)

se sjećao srednjoškolskog gradiva, ali rječnik napominje i da postoji »dijalog gluhih«, rasprava između dva sugovornika koji ne žele saslušati argumente druge strane. Tipičan primjer je kada naš predsjednik često govori kako druga strana (Albanci) ne žele dijalog, jer njihovi predstavnici prvo žele da On (kao predstavnik Srbije) prizna njihovu samoproglašenu državu (usput On za sada nije dobio takve ovlasti) a to mu ne dopušta važeći Ustav. Ako se Ustav ne promjeni, ništa od željenog dijaloga. Ali Ustav se može precizirati, recimo u dijelu da se precizira pojam »suštinska autonomija«. Mnogo puta spominjana rezolucija 1244 Vijeća sigurnosti UN-a među ostalim kaže: »ponovo potvrđuje apel iz prethodnih rezolucija za široku au-

tonomiju i suštinsku samoupravu za Kosovo« (dokument Vlade Srbije). Problem je što se ta rezolucija odnosi na raspalu državu: Saveznu Republiku Jugoslaviju, i po mom saznanju nema nove rezolucije koja se odnosi samo na Srbiju.

Sljedeći vic je također vrsta kratkog dijaloga. Sin viče ocu: »Tata, uhvatio sam medvjeda!«. Otac kaže: »Onda ga donesi, sine«! »Ne mogu, oče, jer mi ne da!« Nagradno pitanje: Kosovo je naše, ali što uraditi s njim? Neki predlažu da se mirno reintegrira u državu iz koje se odvojilo.

»Autonomija« u Autonomiji KiM

Dokument na koji se poziva naš predsjednik i mnogi dužnosnici, stručnjaci, komentatori je »briselski sporazum« koji sadrži i dogovor o formiranju Zajednice srpskih općina. Nešto o tome sam već pisao u broju 1012. Na ovom polju za sada se također vodi »dijalog gluhih«, jer je predstavnik »privremenih tijela« Prištine izjavio: »Ne želimo stvoriti novu Republiku Srpsku«. Osnov mu je Briselski sporazum u kojem piše (3. čl): »Asocijacija/Zajednica bit će uspostavljena na bazi postojećeg statuta Asocijacije kosovskih općina« što znači da ima ovlasti poput svake udruge, npr. nevladinih organizacija. Naši pregovarači pak inzistiraju da Zajednica srpskih općina ima i izvršne ovlasti bar u četiri područja: obrazovanje, zdravstvo, urbano i ruralno planiranje. Ovo je normalni minimalni zahtjev ovlasti. Pitanje je tko će ovo financirati: proračun »samoproklamirane države Kosovo« ili proračun Srbije, kao što na bazi Ustava delimično financiraju AP Vojvodinu? Usput, zakon još uvijek nije donijet. Znači, ima tema i tema za dijalog (do vječnosti) o »suštinskoj autonomiji KiM«.

Zveckanje šalom

Mađarski premijer **Viktor Orbán** očito ima ozbiljnih problema sa sklapanjem realnosti i snova: u stvarnosti među svoje države ograđuje bodljikavom žicom da bi je u fikciji je rušio i širio do »povijesnih granica«. Posljednji u nizu sličnih primjera Orbán je javnosti demonstrirao u nedjelju, kada se na oproštajnoj utakmici **Balázsa Dzudzáka** između reprezentacija Mađarske i Grčke pojavio sa šalom tzv. Velike Mađarske i tako sebe izjednačio s milijunima hendikepiranih i frustriranih koji diljem svijeta na sportskim manifestacijama nose revizionističke i hegemonističke simbole, a koji se lažno predstavljaju kao navijači.

Karta Velike Mađarske – bar u ovim krajevima – dobro je poznata: osim sadašnjeg teritorija (nastalog nakon Trianona), uključuje i veliki dio onih koji se nalaze u susjednim zemljama: Rumunjskoj, Ukrajini, Slovačkoj, Austriji, Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji. Ista ta mapa već godinama i desetljećima može se u Mađarskoj vidjeti bilo gdje: u knjižarama, na uličnim štandovima, tržnicama, kafićima... pa i kao naljepnica na automobilima koji stignu i do Subotice ili pak bilo kog drugog dijela svijeta. Ali, ma koliko bilo isto, ipak postoji stanovita razlika između toga tko njome maše: šofer ili premijer. Dok se za prvoga sa sažaljenjem može izraziti dvojba je li ta osoba za sudnicu ili ludnicu na drugoga se opravdano treba gledati i kao na potencijalno opasnu osobu koja se stjecajem okolnosti već dugo nalazi na pogrešnom mjestu i koja svojim postupcima provocira sve okolo. Uglavnom, na nešto slično kao što to već odavno demonstrira ruski predsjednik **Vladimir Vladimirovič Putin** zbog čijih frustracija iz djetinjstva sada trpi cijeli svijet, a ponajviše ljudi u Ukrajini. Svjestan je, naravno, svega toga Viktor Orbán, kao što je svjestan i toga da je Mađarska zemlja koja je u samom vrhu po količini povučenih sredstava iz fondova Europske unije pa joj se opet suprotstavlja na svim poljima: i kada je riječ o ljudskim pravima i slobodi medija i autonomiji sveučilišta, recimo. Jer, eto... »on je takav« i »kao takvom može mu se«.

Dodatni vjetar u leđa Orbánovim maštarijama o »pravoj« veličini svoje zemlje (oličenom na njegovom šalu) zacijelo predstavlja i izostanak reakcija onih na koje se njegova provokacija odnosi. Da nije reakcije ukrajinskog Ministarstva vanjskih poslova, koje je zbog toga najvilo da će pozvati mađarskog veleposlanika u Kijevu kako bi mu isporučilo prosvjednu notu, vijest da je Viktor Orbán opet doživio »proširenje granica« bila bi jedna u nizu svakodnevnih

zanimljivosti, poput onih da je da je žirafa rodila ružičastu pandu ili pak da je **Željko Mitrović** izumio drvenu peć na solarni pogon. Nije se, dakle, zbog istog šala koji svojom »površinom« oduzima teritorije Erdélya, Felvidéka, Gradišća, Prekomurja, Međimurja, Slavonije i Vojvodine i pripaja ih »povijesnoj« Mađarskoj nitko od ministarstava vanjskih poslova okolnih zemalja sjetio – poput svojih ukrajinskih kolega – pozvati mađarske veleposlanike i upitati ih za zdravstveno stanje njihovog premijera.

Krunu svega, odnosno činjenicu da je Viktor Orbán već odavno u ozbiljnom duševnom procjepu, predstavlja sama premijerova reakcija. Nakon bure koju je svojom »šalovitom gestom« izazvao Orbán je na svom Facebook nalogu napisao: »Nogomet nije politika. Nemojmo vidjeti čega nema. Živjeli svi mađarski timovi mađarske reprezentacije, gdje god bili«.

I zaista: nogomet nije politika. Osim kada se, poput Orbána i dripaca sličnih njemu, koristi za slanje političkih poruka. Nemojmo vidjeti nešto čega nema? Pa to je isto poput: »Draga, vjeruješ li ti meni ili svojim očima?«. Živjeli svi mađarski timovi mađarske reprezentacije, gdje god bili! Znači li to: »Živio Mađarski nogometni klub TSC« iz Topolye? Ili: »Živio Mađarski nogometni klub *Eszék*« iz istoimenog

grada na Dravi pod privremenom okupacijom Hrvatske?

Ljudi s ovih prostora u razmjerno kratkom razdoblju novije povijesti nagledali su svakakvih mapa: i Velike Srbije **Vojislava Šešelja** i njegovih sljedbenika, i drona s kartom Velike Albanije na stadionu JNA, i Velike Hrvatske (s cijelom BiH, Sandžakom i Zemunom) i svima im je zajedničko jedno – njihova realizacija nije moguća mirnim putem. Razlog je jednostavan: na svim tim područjima, kao i na karti Velike Mađarske, žive ljudi i drugih nacija kojima baš ne bi bilo mило ponovno navlačiti uniformu i riskirati živote zarad ostvarenja bolesnih ambicija.

Kako se i Subotica (i cijela Vojvodina) nalazi na posljednje spomenutoj mapi, možda nije zgorega podsjetiti one kojima je zbog Orbánovog šala »toplo oko srca« da se isti žar začas posla razbukta do nekontroliranog požara iza kojeg slijede ruševine, humke i suze. Problem je, međutim, u tome kako kvariti »prijateljstvo«? Koje je, stjecajem sličnih okolnosti, doseglo povijesni maksimum, a na putu do zenita ispriječio se ukršteni interes.

Z. R.

Šokačko veče u Sonti

Šokadijo, nek ti ime traje

»Hvala vam što ste svjesni da svoje treba čuvati i kada su izbori za HNV i kada je popis stanovništva i kada se drugima treba svjedočiti kako se jako voli svoje i kako se jako poštuje tuđe«, kazala je Jasna Vojnić

KPZ Hrvata Šokadija iz Sonte priredila je u subotu, 19. studenoga, Šokačko veče, svoju najznačajniju manifestaciju. Udruga je ove godine obilježila 20 godina rada, a Šokačko veče održano je 18. puta. U programu su sudjelovali članovi Šokadije i njihovi gosti, a već po tradiciji proglašeni su i rezultati natječaja *Za lipu rič*.

Potpora HNV-a

Program je priređen u Domu kulture, a kao i prijašnjih godina dvorana je bila skoro puna. Šokačko veče su otvorili domaćini, članovi Šokadije koji su uz pjesmu i plesove, ulomke iz kazališnih komada, te prikazom običaja za poklade pokazali na pozornici zavidan broj članova i očuvanu šokačku nošnju. U programu su sudjelivali i mladi tamburaši i OKUD Ivo Lola Ribar iz Sonte i HKPD Silvije Strahimir Kranjčević iz Berega, te književnica Ruža Silađev.

Kao i prijašnjih godina, Šokadija je objavila natječaj *Za lipu rič* za izbor najljepše pjesme pisane na šokačkoj ikavici. Nagrađeni su Božana Vidaković iz Sonte i Josip Dumenžić Meštar iz Bođana.

Potporu Šokadiji dali su dužnosnici hrvatske zajednice i općine Apatin.

»Lijepo vas je vidjeti u ovako lijepom broju u mjestu gdje se šokačka rič uvijek čuvala. Mene uvijek iznenadi koliko se ljudi skupi na vašim manifestacijama i znam da Sonta ima veliki potencijal. Vi ste jedni od onih koji zaista znaju kako se čuva svoje i hvala vam na tome. Hvala vam što ste svjesni da svoje treba čuvati i kada su izbori za HNV i kada je popis stanovništva i kada se drugima treba svjedočiti kako se jako voli svoje i kako se jako poštuje tuđe. Hvala svima koji ste svojim potpisom dali podršku vašim elektorima i obećanje da sve ovo bogatstvo koje smo danas vidjeli u Sonti nećemo izgubiti. Ipak, vjerujem da Sonti možemo učiniti još više. Svaki od nas i od vas pozvan je priložiti svoje talente i staviti ih na raspolaganje zajednici kojoj pripada. Odlučimo večeras zajedno da ćemo u V. sazivu HNV-a Sontu još više oživjeti, da ćemo se uključiti u obnovu Šokačke kuće, da ćemo se još više angažirati u župi, upisivati djecu u nastavu na hrvatskom jeziku, više čitati Hrvatsku riječ, pokrenuti nove sekcije u društvu, organizirati okupljanja za djecu i mlade i odlučimo da nećemo dopustiti da vrijeme slaže stvari mimo nas i bez nas. Vjerujem da Šokačka kuća, koju ćemo uskoro obnoviti, može postati premla za sve naše aktivnosti. Sonta može to i Sonta to zaslužuje. Okupimo se oko svake ideje koju bilo tko od nas pokrene, a Hrvatsko nacionalno vijeće bit će oslonac, stup i potpora

da ni jedan uloženi trud nikada neće biti uzaludan», kazala je predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

»Želim se zahvaliti Kulturno-prosvjetnoj zajednici Hrvata *Šokadija* na njegovanju tradicije i običaja ovog sela. Čestitam vam punoljetstvo ove divne manifestacije i nadam se da će i ubuduće ova manifestacija biti tako dobro posjećena kao što je danas», kazala je predsjednica Skupštine općine Apatin **Dubravka Korać**.

Dug didovima i očevima

Šokadija je ove godine realizirala i projekt prekogranične suradnje s općinom Vladislavci, a gost na *Šokačkoj večeri* bio je potpredsjednik Općinskog vijeća općine Vladislavci **Igor Kovačev**.

Večer je završena emotivnim govorom predsjednika udruge **Mate Zeca**.

»Dica nam odlaze u pečalbu, radit nekim drugim gospodarima, naši unuci uče tuđe jezike. Što smo im mi pružili? Mržnju, netoleranciju i dokle mislimo da će to tako ići? Zato mislim da nemamo više taj luksuz da sebi priuštimo mržnju. A vi, Šokci moji? Aktivnošću ovoga ljeta došli smo do saznanja da smo brzo zaboravili koje smo papire skupljali da bi pokazali svoju nacionalnu pripadnost i dobili domovnicu naše matične države. Da, to su bili papiri naših očeva, matera, didova, baka. A zašto? Zato što su divanili ikavicu, njegovali šokačku tradiciju i zato što su ljubomorno čuvali rukom izvezenu šokačku nošnju. I prija svega toga bili su Hrvati, molili se Bogu i virovali u svoju Katoličku crkvu. A sada nas ima puno kojima kada paše da budu Hrvati, onda su jako veliki Hrvati, a kada im ne paše onda su Šokci. Čovjek koji negira svoje, taj ne poštuje ni tuđe, takvom čovjeku nitko ne vjeruje. Stoga i ako lažemo sami sebe, ostanimo poštteni prema našim susjedima, koji znaju tko su«, kazao je Zec.

Među uzvanicima koji su dali potporu *Šokadiji* bili su i republički zastupnik **Mirko Ostrogonac**, konzul prvog razreda generalnog konzulata Hrvatske u Subotici **Zdravko Vincelj** i v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**.

Z. V.

Crkveni god u župi svete Elizabete Ugarske u Opovu

Privrženi svojoj vjeri i tradiciji

Katolički vjernici u Opovu proslavili su prošle subote blagdan zaštitnice svoje crkve i župe, svete Elizabete Ugarske. Svečanosti su uz brojne župljane i goste iz okolnih mjesta nazočili i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji, Autonomne Pokrajine Vojvodine, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, čelnici lokalne samouprave kao i dostojanstvenici Srpske pravoslavne crkve.

Slavlje crkvenoga goda po tradiciji je započelo ulaznom procesijom svećenstva i ministranata, a misu je predvodio velečasni **Dušan Milekić**, župnik u Indiji i Novim Banovcima, u koncelebraciji s velečasnim **Markom Kljajićem** iz Surčina i **Rafom Pinozom**, služiteljem svete mise i dušobrižnikom u Opovu.

»Elizabeta je baš primjer kako je potrebno ponekad i one svoje privilegije koje imamo staviti na stranu zbog toga da bismo se približili drugima i to je najbolja poruka koju nam šalje ova svetica«, istaknuo je među ostalim vlč. Pinoza.

Nakon kompletne obnove crkve svete Elizabete Ugarske, ove godine su zahvaljujući potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Općine Opovo završeni radovi na župnom dvoru koji je napokon povratio stari sjaj. No, crkveno vijeće pred sobom ima nove ciljeve koje želi ostvariti.

»Planiramo se obratiti biskupu s molbom da našim vjernicima izađe ususret i odobri župnika koji će živjeti u Opovu i to ako je moguće da on dođe iz Hrvatske jer se kod nas baštine hrvatski običaji i tradicija. Zbog toga i uređujemo župni dom i sve ostalo kako bi bio osiguran stalni boravak svećenika u ovom mjestu«, naglašava predsjednik crkvenog vijeća **Željko Horvat**.

Proslava kirbaja u Opovu uvijek iznova podsjeća na to koliko je za njegove građane važno njegovanje multikulturalnosti i suživota. Te vrijednosti prepoznaju predstavnici Hrvatske, Pokrajine Vojvodine, ali i lokalne samouprave.

»Kod nas postoji stoljetna tradicija međusobnog poštovanja i uvažavanja. Prije dvije godine podigli smo to na višu razinu pokrenuvši natječaj za financiranje vjerskih zajednica na temelju kog podjednako pomažemo svim crkvama na teritoriju naše Općine odr-

žavati sakralne objekte te tako čuvamo naše zajedničko kulturno i vjersko naslijeđe«, izjavio je nakon blagdanske svete mise predsjednik Općine Opovo **Miloš Markov**.

Župljanima u Opovu blagdan nebeske zagovornice također je prigoda za srdačne susrete i razgovore s dragim prijateljima i rođacima s kojima se inače ne mogu često vidjeti, a svi oni ovoga su puta druženje nastavili u nedavno obnovljenom župnom domu.

D. M.

Šokačka *rič* još živi

Kulturno-umjetničko društvo Hrvata *Bodrog* iz Monoštora priredilo je 19. studenog u Domu kulture, svoju tradicionalnu književno-jezičnu manifestaciju *Divanim šokački*. Uz naziv *Divanim šokački* dodano je i *Tradicija u zrcalu Kraljica*, kao prikaz lika Šokice predstavljen kroz tradicijsko žensko šokačko ruho. Uz sanduk za pohranu nošnje iz 1935. godine, koji je krasio pozornicu i nadasve starom i očuvanom nošnjom, *Kraljice Bodroga*, djevojke i žene, prodefilirale su improviziranom pozornicom. Predstavljeno je ruho za svako doba godine, sve uzraste i sve prigode. Dopredsjednica *Bodroga* **Anita Đipanov-Marijanović** ističe da je zbog izuzetne vrijednosti i ljepote ženska nošnja Šokica iz Monoštora

jedan od najljepših i najvrjednijih dragulja Šokadije uopće.

»U prošlosti je žena Šokica u Monošturu bila u podređenom položaju u svakom pogledu no ipak joj je odano veliko priznanje u izreci: 'Šokica je uvijek držala tri čoška kuće'. Nažalost, nove generacije sve manje govore ikavicu i oblače izvorno ruho te je čuvanje, popularizacija i prezentacija kako ikavice tako i tradicijskog ruha jedna od glavnih zadaća udruge. Sigurna sam da je ikavica i šokačko ruho sjajan turistički potencijal našeg mjesta«, kaže Anita.

Eva Pašić, jedna od najstarijih članica udruge, sa žaljenjem kaže kako se redovito na misnim slavljinama tek nekoliko žena *sprima* u prigodnu nošnju.

»Cijenim sve napore udruge čija sam članica, no mislim da bi se u osnovnoj školi moglo više brinuti o očuvanju naše baštine-identiteta, te da bi to bio dodatni impuls za očuvanje naše baštine«, kaže Eva Pašić. Program su pripremile i vodile **Marija Šeremešić** i Anita Đipanov-Marijanović. Uz prikaz šokačke nošnje i *riči* moglo se čuti poznato a-capella pjevanje *Kraljica Bodroga* i *Bodroških bečara*. Manifestacija je održana uz potporu Središnjeg ureda za Hrvate izvan republike Hrvatske, Grada Sombora i Hrvatskog nacionalnog vijeća te NIU *Hrvatska riječ*.

H. R.

Mlada škola tambure

Zvuk tambura je oduvijek privlačilo sve generacije. Mnogi vole čuti taj prepoznatljiv i jedinstven zvuk tamburaških žica, međutim rijetko tko se odvaži i zasvirati ih. Jedna takva grupa mladih polaznika tamburaške škole postoji i u Srijemskoj Mitrovici pri HKC-u Srijem – Hrvatski dom. Tamburaški odjel postoji od samog osnivanja HKC-a 1997. godine. Ponekad je to bio mali tamburaški orkestar, ponekad skupina ozbiljnih tamburaša koji su zvucima svojih tambura pratili folklor i svirali na župnim zabavama. Danas tamburaški odjel postoji u vidu škole za mlade tamburaše na čelu s profesorom **Đorđem Orlovićem** i broji desetero polaznika.

Sviranje i druženje

»Ovim projektom želimo uključiti djecu koja tek počinju učiti svirati tamburaške instrumente. Iako u Srijem-

skoj Mitrovici postoji glazbena škola u kojoj se može učiti sviranje ovih instrumenata, željeli smo na jedan drugačiji način, ne samo naučiti djecu nego ih i povezati u sviranju i druženju. Mislimo da ćemo na ovaj način ne samo dobiti tamburaše nego i vrijedne članove naše zajednice za budućnost«, objasnio je predsjednik HKC-a Srijem – Hrvatski dom **Krunoslav Đaković**.

Škola tambure već drugu godinu za redom dobiva financijsku podršku od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske i Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, upravu, propise i nacionalne manjine.

Profesor Đorđe Orlović pored svog velikog iskustva u sviranju tambura također nosi uspješna ostvarenja u ulogama nastavnika, dirigenta i skladatelja. Prije tri godine u suradnji s Gradom Beogradom objavio je album za djecu pod nazivom *Eko pesmarica*. Njegovo glazbeno iskustvo i karijeru, te posvećenost i želju za rad s djecom prepoznaju mnoge njegove kolege i suradnici.

Dvije skupine

Mladi polaznici uče svirati na primovima (bisernica) i bas-primovima (brač), a prve note su zasvirali vježbajući dječje pjesmice i jednostavne kompozicije. Danas se škola mladih tamburša sastoji iz dvije grupe učenika. Prva grupa su djeca mlađa od 10 godina i polaznici, dok drugu grupu čine djeca koja su već ranije svirala tamburu ili djeca koja su već prošla jednu godinu učenja u prvoj grupi, kao i djeca koja brže napreduju u svladavanju instrumenta. Prema riječima profesora Orlovića, jedan od planova jeste i da se brojčano uveća stanje djece kako bi u što skorijoj budućnosti ova škola imala komorni sastav, a vremenom i dječji orkestar.

Probe se održavaju dva puta tjedno u Hrvatskom domu. Mladi tamburaši prvi su se put predstavili prošle godine u Hrvatskom domu, na priredbi povodom blagdana svetog Nikole. Sljedeći nastup imali su ove godine u Šidu, na manifestaciji *Srijemci Srijemu*.

»Tamburaškom odjelu sam se priključio jer volim zvuk tambure i sklapanje novih prijateljstava. Probe su lake i volim dolaziti na njih jer je dobro društvo. Nastup u Šidu je bio sjajan, svi smo bili ponosni i sretni čak smo osvojili i veliki aplauz. Vjerujem kako ćemo u skorijoj budućnosti imati još takvih nastupa«, kaže polaznik starije grupe koji svira prim i basprim **Mihajlo Kalapoš**.

Mlada škola tamburaše poziva sve zainteresirane mlade i djecu da se priključe, nauče nove i zanimljive stvari, te zasviraju svoje prve note. Uz zvuke tambura, veselo druženje i nastupe imaju priliku ispuniti slobodno vrijeme i biti dio jedne lijepe priče.

S. Žurovski

HKC *Srijem*

Likovna radionica za djecu

Pri Likovnom odjelu HKC-a *Srijem* nedavno je održan prvi sat likovnih aktivnosti namijenjen djeci uzrasta od 7 do 13 godina. Djeca srijemskomitrovačkih osnovnih škola koja pohađaju nastavu predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i nastavu katoličkog vjeronauka okupila su se u dvorani župe

svetog Dimitrija. Nastavnik i voditelj likovnih aktivnosti je **Franjo Žurovski**.

»Cilj ovih sati nije da djeca postanu uspješni u crtanju, slikanju ili nekoj drugoj tehnici. Sati umjetničkog i likovnog rada obuhvaćaju brojne elemente, od poticanja psihomotoričnog razvitka, mašte, intelektualnoga razvoja do estetičke osjetljivosti i emocija djeteta. Važno je ispratiti i podržati autentičan umjetnički izražaj svakog djeteta. Ove prve sate želimo posvetiti temama vezanih za svetog Nikolu i Božić, planirano je da jedan dio radova bude postavljen kao dekoracija na priredbi posvećenoj svetom Nikoli, a za Božić će svi radovi biti izloženi u župnoj dvorani. Nakon božićnih blagdana planiramo neke nove teme kao i uvođenje rada s vodenim bojama, temperama, plastelinom i kolaž papirom. Svako dijete je posebno i samo će odlučiti koja tehnika mu najviše odgovara«, objašnjava sugovornik.

I ovaj projekt realizira se zahvaljujući financijskoj potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH.

S. Ž.

HKUD *Vladimir Nazor*, Sombor

Božićnjaci za adventski vašar

Usomborskom Hrvatskom domu je u subotu 19. studenoga održana adventska radionica na kojoj su zainteresirani imali prigodu vidjeti izradu kolača božićnjaka. Prikazan je proces izrade ovih tradicionalnih kolača, a sudjelovalo je desetak zainteresiranih polaznika različitih generacija.

Radionica je realizirana u sklopu projekta *Adventski vašar* koji je plod suradnje četiri manjinske udruge iz Grada Sombora: HKUD-a *Vladimir Nazor*, UG-a *Bunjevačko kolo*, Udruge Nijemaca *Gerhard* i Mađarske građanske kasine.

Ukupno je održano četiri radionice, a osim božićnjaka, izrađivale su se ukrasne kugle za bor, čestitke od slame i medenjaci.

Nastale rukotvorine bit će izložene na Adventskom vašaru koji će biti održan sutra (subota, 26. studenoga) u Hrvatskom domu od 10 do 17 sati.

Povrtlarstvo – isplativo, ali ZAHTJEVNO

Sada na otvorenom i u zatvorenom gajimo gotovo svo povrće tijekom cijele godine. Lakše je prodati kada imaš više vrsta, a ne samo jednu-dvije. Kažu, poskupjelo je povrće. Ali ako je umjetno gnojivo bilo četiri, a sada je 12 tisuća, nafta je bila 120, a sada je 220 dinara, a povrće je skuplje za 10 dinara, pa je li to puno? Nažalost, zbog niskih primanja, mnogima je važno samo koliko košta, a ne kakva je kvaliteta

Ubrzo nakon što su se počeli baviti voćarstvom **Petar i Vita Kopunović Legetin** iz Žednika odlučili su prije oko 20 godina, u okviru svog obiteljskog gospodarstva krenuti i s gajenjem povrća. Prvo su to bili samo luk i krumpir na otvorenom, da bi nedugo potom uključili gotovo sve povrtlarske proizvode koje unazad 12-13 godina uzgajaju uglavnom u plastenicima. Počeli su s jednim, a sada ih imaju desetak.

Proizvodnja cijele godine

Budući da je nakon sadnje voćkama potrebno tri-četiri godine da donesu prvi rod, Petar i Vita Kopunović Legetin zasadili su luk i krumpir kako bi imali posla i zaradu do pojave voćnih plodova.

»Sad smo voćarstvo gotovo skroz izbacili i bavimo se povrtlarstvom. Što se tiče vrsta, prvo smo gajili samo luk i krumpir na otvorenom i kada se dogodilo da je bila jedna-dvije godine da se nisu mogli prodati pa smo jedne godine

bacili luk, a druge krumpir, odlučili smo uključiti i ostale vrste povrća«, kaže Petar, a Vita se nadovezuje:

»Sada na otvorenom i u zatvorenom gajimo gotovo svo povrće tijekom cijele godine: peršin, mrkvu, celer, kelera-bu, znači povrće za juhu imamo skoro stalno, potom dolaze krumpir i luk, papriku i rajčicu (plasteničko povrće) imamo od proljeća do jeseni, patlidžan gaji naša kći **Sandra**, salatu, špinat, mladi luk i rotkvice sadimo u jesen i proljeće, a cvjetaču i kupus u jesen. Ako nemaš više vrsta povrća, onda je to teško raditi, odnosno lakše je prodati kada imaš više vrsta, a ne samo jednu-dvije«.

Raspolažu s desetak plastenika, površine ukupno oko 1.800 kvadrata, a za gajenje povrća na otvorenom površina je 2-2,5 hektara. Što se tiče mehanizacije, odnosno opreme, imaju motokultivator od 14 konja, a u plastenicima su cijevi za zalijevanje po principu »kap po kap«. Grijanje je samo u jednom od njih za potrebe proizvodnje rasada. Za vanjske uvjete imaju svu potrebnu mehanizaciju – traktor, dvorednu bankericu, dvorednu sadilicu i vadilicu za krumpir, prskalicu za zaštitu bilja... No, većinu povrća beru ili sku-

pljaju ručno. Tu je također i magacinski prostor, hladnjača kapaciteta oko 100 tona, te nusprostorije za smještanje oko 100 tona luka i krumpira.

Kada ima više posla Viti nije problem naći pomoć, uvijek može računati na nekoliko radnica iz susjedstva. Međutim to nije slučaj kod Petra za teže fizičke poslove i često se dogodi, ističe on, da se nakon dogovora taj netko na kraju ne pojavi.

Prije 10-15 godina svoje su povrće prodavali i od kuće, a danas to čine isključivo na tržnicama.

»Petkom idem u Đurđin, a subotom sam tu u Žedniku. Suprug ide srijedom i subotom u Novi Žednik i na Kvantašku tržnicu u Suboticu, gdje ide i tri puta kad ima robe. To je za našu proizvodnju dosta, a i ne može se stići biti svaki dan na tržnici i raditi kući s povrćem«, navodi Vita.

Pomoć države, konkurencija

Što se tiče pomoći države, za plastenike je nisu koristili, dok su za mehanizaciju dobili subvencije.

»Za plastenike nismo koristili ništa, sve su naša vlastita ulaganja. Dosta je komplicirana procedura, a i ako ideš preko papira, svakako dobiješ 30-40 posto skuplje, pa čekaš, a ne znaš hoćeš li dobiti nazad povrat. Tako da smo ih uglavnom pravili sami ili smo angažirali ljude koji to rade. A za mehanizaciju smo koristili subvencije i dobijali smo povrat«, kaže Petar, a na pitanje o prednostima odnosno nedostacima plasteničke proizvodnje odgovara:

»Primjerice, za kelerabu proizvedenu u plasteniku, na Kvantašu se dobije 60 dinara za kilogram, a kilu prve klase jabuka ne možemo prodati za 30 dinara. Jabuku špricaš 25 puta (i ako jednom propustiš, upropastio si čitavu proizvodnju, sve ti ide u industriju), a kelerabu sad nismo špricali nijednom. Postavljena je za nju folija 'kap po kap', a zaštite od korova nema«.

»Povrće gajeno u plastenicima je ljepše, a može biti i kvalitetnije ako se vodi računa o svim uvjetima gajenja – kvaliteti zemlje, prihranosti. Kvalitetu određuje sâm proizvođač. Ne špricaju se keleraba, salata, rotkvice, mladi luk, a rajčica, paprika i krastavac se moraju špricati. Ako ti na tržnici kažu da nije špricano, nije točno«, dodaje Vita.

Što se tiče cijena povrća, približno su iste među svim proizvođačima na tržnici.

»Naravno, ovisi o kvaliteti i ne razmišljamo tako da je bolje da bude jeftinije pa da više prođe. Važno nam je da povrće bude lijepo i kvalitetno, pa i da cijena bude u skladu s tim. Ljudi to cijene. Jedan kupac je baš prokomentirao kako ne može shvatiti one koji meso i povrće kupuju na akciji. Ja isto tako mislim i kad to nekom kažem, dobijem odgovor – ali tamo je jeftinije. Kažu, poskupjelo je povrće. Ali ako je umjetno gnojivo bilo četiri, a sada je 12 tisuća, nafta je bila 120, a sada je 220 dinara, a povrće je skuplje za 10 dinara, pa je li to puno? Nažalost, došli smo u situaciju, zbog niskih primanja, da je mnogima važno samo koliko košta, a ne kakva je kvaliteta«, razočarano ističe Vita.

Pitali smo i kako se nose s konkurencijom na tržnici i općenito u odnosu na ostale povrtlare u okruženju, na što se ujedno nadovezao i odgovor o odnosu države prema povrtlarima.

»Posljednjih godina je sve manje i manje konkurencije, jer je i proizvođača manje. Recimo, Kvantaš je prije 20 godina bio pun, bilo ih je nagurano u četiri-pet redova, bilo je da te više nisu mogli pustiti unutra, a sad svi proizvođači/preprodavači stanu u dva reda. Sada je manja i potražnja, a na to vjerojatno utječe i veliki broj mega marketa«, odgovara Petar, a Vita dodaje: »Puno njih je i otišlo iz zemlje, a i sve ih se manje bavi ovim poslom. I nama je već jedna kćerka (**Silvana**) otišla, a otići će i druga (**Sandra**). Nitko pod ovim uvjetima ne želi raditi u ovoj državi. Manje se sadi kod nas, manje se kupuje, manje ima stanovnika, ostali su stari ljudi. Živjeti se može od toga baš dobro, posao nije jako težak, ima ga koliko hoćeš, može se lijepo i zaraditi, ali zemlja nema sluha za poljoprivredu. Također, i narod bi trebao podržati poljoprivrednike kada štrajkuju. Ako ih narod ne podrži, kako da očekujemo da će ih država podržati«.

»Nikada ne znaš hoćeš li dobiti to što ti sljedeće ili nećeš. Imali smo subvencije 14 tisuća po hektaru, sve su uzeli, ništa više nema, a poslije su dali nešto na žlicu. U kombi koji je registriran na gospodarstvo ne možemo sipati naftu, jer je ona subvencionirana na poljoprivredu. Onda moram sipati u kantu, pa doma usuti u kombi. Kupili smo tri nova traktora, ni za jedan nismo dobili subvencije. Al kako se kod nas kaže – 'Uvik se tuče konj koji vuče'«, nezadovoljno ističe Petar.

Nakon zaključka da se od povrtlarstva može lijepo živjeti, da zahtijeva mnogo, ali ne preteškog rada, te da država, kao i kada je riječ od drugim poljoprivrednim proizvođačima, nema sluha ni za povrtlare, na koncu smo željeli saznati da se »sutra« opet trebaju početi baviti povrtlarstvom, bi li to učinili.

»Ne znam što bih drugo i radio, kad ovo dobro znam. Mi sad već imamo zatvoren neki sistem, od plastenika, navodnjavanja, mehanizacije. Sad teško da bi netko mogao i početi, jako je skupo investiranje u sve. Ove godine nam dosta dobro ide prodaja povrća. Sve to može dobro funkcionirati ako je to obiteljski posao, odnosno ako to radi njih petero-šestero, jer se ne možeš osloniti ni na koga sa strane, kao i ako posjeduješ svu potrebnu mehanizaciju«, Petrov je odgovor, a Vitin:

»Ima puno posla, ali ako se dobro organizira i ako se to voli, ako se u tome nađeš, sve to bude dobro i lijepo«.

I. Petrekanić Sič

Nagrada za bereške nošnje

NUŠTAR – Na reviji šokačke nošnje pod nazivom *40 Plus u Nuštru* sudjelovali su i članovi HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega. **Marin Katačić** u zimske

»lipe oprave« i **Julijana Krizmanić** u »kajačkom ruvu na piknjice« osvojili su prvo mjesto u kategoriji Par. Organizator revije bio je mjesni KUD *Seljačka sloga*.

Božićne radionice u Tavankutu

TAVANKUT – HKPD *Matija Gubec* u suradnji s Galerijom Prve kolonije naive u tehnici slame organizirao je poneđjeljak dvije božićne radionice – izrade božićnih ukrasa i čestitki od slame te izrade figurica od tijesta za božićnjak (fotografije na stranici 47). Nastali radovi bit će prikazani na božićnoj izložbi u Tavankutu, koja je zakazana za idući petak, 2. prosinca.

Predavanje *Baština i identitet* u Surčinu

SURČIN – Danas (petak, 25. studenoga), u Hrvatskoj čitaonici *Fischer* u Surčinu bit će održano predavanje na temu *Baština i identitet*. Muzejska savjetnica, voditeljica muzejske edukacije Etnografskog muzeja u Zagrebu

Željka Jelavić govorit će o tom Muzeju, kulturnim identitetima i njihovim sastavnicama, tradiciji, baštini i njezinoj zaštiti, te o modalitetima uključivanja različitih generacija hrvatske zajednice u Surčinu u arhiviranje i održavanje kulturnog naslijeđa. Također, bit će riječi i o mogućnostima širenja suradnje muzeja i udruge *Fischer*. Početak je u 17 sati. Pokrovitelj predavanja je Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske.

S. D.

Ikavica u Stanišiću

STANIŠIĆ – HKD *Vladimir Nazor* iz Stanišića organizira manifestaciju *Ikavica* – govor hercegovačkih, dalmatinskih, bosanskih, slavonskih, podunavskih i bačkih Hrvata

koja će biti održana sutra (subota, 26. studenoga) u dvorani Društva *Ady Endre* (Dalmatinska 114) u Stanišiću. Početak je u 17 sati. Sudjeluju recitatori, solisti, etno grupe, KUD-ovi iz Hrvatske, BiH, Srbije i Mađarske. Na manifestaciji će biti izvedeni 15-minutni blokovi bunjevačke, šokačke, hercegovačke i dalmatinske ikavice.

Večeras (petak, 25. studenoga), HKD *Vladimir Nazor* organizira i obilježavanje obljetnice Savezne kolonizacije Hrvata iz Hrvatske i BiH u Vojvodinu. Program se održava u motelu *Kronić* u Somboru, s početkom u 17 sati.

Poziv za slanje rukopisa

Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice poziva književne autore i autorice iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili na dijalektalnim govorima Hrvata da šalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove moguće objave u idućoj, 2023. godini. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku na e-mail: *naklada@hrvatskarijec.rs*. Rok za slanje rukopisa je do 31. prosinca 2022. godine.

O uvrštanju nekog od rukopisa u nakladnički plan za 2023. odlučivat će Nakladničko vijeće. Prispjeli rukopisi se ne vraćaju autorima.

Opstrukcija osnivačke skupštine BŠS-a, obnova HRSS-a u Baču

19. studenoga 1971. – *Hrvatski tjednik* donosi otvoreno pismo **Matije Poljakovića** uredniku subotičkog tjednika *Hét Nap Gyurki Grószu*. Poljaković podsjeća Grószu: »Sjećam se da si na nekom sastanku u komitetu ono poodavno rekao (otprilike, bar kako sam ja čuo od prisutnih)... da je ipak žalosno što ti dobri Bunjevci skoro ništa nemaju«.

20. studenoga 1918. – *Budapesti Hírlap* piše da je 16. studenoga Bunjevačko narodno vijeće u Somboru uputilo mjesnom Mađarskom narodnom vijeću priopćenje gdje izražava lojalnost Bunjevaca mađarskoj domovini. Ondje, između ostaloga, piše da je mađarska trobojnica draga svim Bunjevcima i da treba ostati kao i ranije glavna zastava, dok se bunjevačka zastava može pojavljivati kao lokalno obilježje kao na primjer zastava grada Sombora. Na koncu priopćenja stoji: »Vjerujemo da će se ove dvije zastave slagati kao majka i njena najdraža kćerka«.

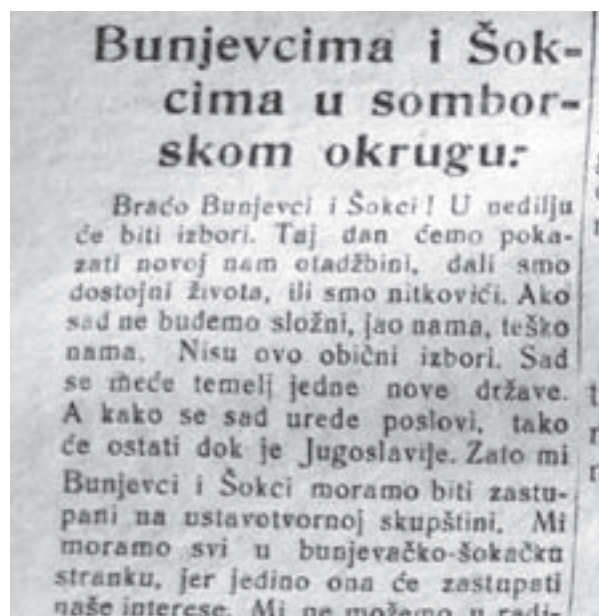
21. studenoga 1928. – *Dom* piše da je Kotarska organizacija Hrvatske seljačke stranke Šid 30. listopada održala sjednicu u Lipovcu (Nijemci, Hrvatska). Sjednici su prisustvovali predstavnici 14 mjesnih organizacija. Govorio je narodni zastupnik **Sigismund Čajkovac** i **Petar Gvozdić** iz Srijemske Mitrovice. Istoga dana održane su tri male skupštine u Lipovcu, Nijemcima i Ilači.

22. studenoga 1918. – *Neven* piše da je prije nekoliko dana mađarski ministar vjere i nastave odredio da se u osnovnim školama u gradu poučava i hrvatski jezik.

23. studenoga 1920. – *Neven* se osvrće na osnivačku skupštinu Bunjevačko-šokačke stranke, koja je održana u Subotici 10. listopada, koju je pokušala opstruirati jedna grupa studenata Pravnog fakulteta rodom iz Srbije. »Ti ljudi su se stisli oko govorničke tribine i kada se spominjale nepravde, što nam se čine i kršenja principa ravnopravnosti kada se govorilo o našim školama, o latinici i o autonomiji Vojvodine, onda su ti mladići složno dizali (naravski na komandu) takovu graju, da se jedva moglo od njih govoriti. U tom lijepom poslu pomagali su ih s druge strane komunisti, koji su se sada okupili pod de-

mokratskom zastavom, jer se zemlja dijeli. Vikali su na Bunjevce, da su separatiste, izdajice itd. Pala je šta više riječ iz ustiju jednog gospodina, koji danas zauzima vrlo visok položaj u Subotici, da smo zločinci!«

24. studenoga 1920. – *Neven* (**Josip Vuković Đido**) poziva Hrvate somborskog okruga da podrže Bunjevačko-šokačku stranku na izborima 28. studenoga. Između

ostaloga, piše: »Mi ne ćemo, da jedno pleme gospodari nad drugim. A radikali i demokrate to hoće«.

25. studenoga 1945. – *Hrvatska riječ* piše da su se 23. studenoga u Baču sastali predstavnici podunavskih Hrvata iz okolnih mjesta radi obnove mjesne organizacije Hrvatske republikanske seljačke stranke, koja je bila dio Narodne fronte, široke koalicije stranaka. Na konferenciji su prisustvovali, kao gosti, ministar bez portfelja Srbije **Lajčo Jaramazović**, referent prosvjetnog odjeljka Narodne skupštine Vojvodine **Grga Skenderović** i član glavnog izvršnog odbora HRSS-a **Nikola Babić** iz Bajmaka. Konferenciju je otvorio predsjednik mjesnog narodnog odbora u Baču **Andrija Azaševac**. Izabran je izvršni odbor HRSS-a za kotar Bač. Govorili su Skenderović i Jaramazović. Izabrane su sljedeće osobe: predsjednik **Antun Kovačić** (seljak iz Bača), prvi dopredsjednik **Joza Bartulov** iz Plavne, drugi dopredsjednik **Pava Pejčić** iz Vajske, tajnik **Antun Kubanović** iz Bača, blagajnik **Stipa Vorgić** iz Bođana. Nakon izbora izvršnog odbora, Skenderović je pozvao Hrvate Bača i okolice neka pristupe organizaciji Hrvatske kulturne zajednice u Subotici.

Premijera obnovljene predstave *Tamburaški oproštaj*

Život jednog tamburaša

Komedija s tužnim krajem zasnovana je na pjesmi Marjana Kiša koja je nagrađena na XX. festivalu Zlatna tamburica u Novom Sadu. Priča je retroaktivna i prikazuje tri detalja iz života tamburaša Luke i njegove supruge Milke

Nova predstava Dramske sekcije HKC-a *Bunjevačko kolo Tamburaški oproštaj* izvedena je 18. studenoga u Velikoj dvorani Centra. Predstava je rađena prema tekstu i u režiji **Marjana Kiša**, poznatog subotičkog autora iz sfere amaterskog teatra. Prva repriža je održana 20. studenoga, također u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo*, a sve ulaznice su rasprodane za obje predstave. U drukčijem, skromnijem obliku, ova predstava prikazana je 2013. godine, kao predstava Male scene Hrvatske čitaonice iz Subotice.

Smijeh i tuga

Tamburaški oproštaj donosi puno smijeha, pjesme, ali i tužnih emocija. Priča je to o životu subotičkog tamburaša Luke, i prikazuje glavnog junaka u tri životne dobi: mladosti, odrasloj dobi i starosti. Iako je riječ o drami koja tematizira život i odnose unutar jedne bunjevačke obitelji, predstava je puna komičnih scena koje su naišle na dobru reakciju publike.

Na sceni smo u ulozi starijeg Luke vidjeli **Lazu Jaramazovića**, u ulozi »sridnjeg« Luke **Alana Marcikića**, ulogu mlađeg Luke je glumio **Vladan Grbić**, u ulozi starije Milke je nastupila **Julijana Lajić**, u ulozi »sridnje« Milke **Dragana Golić**, a u ulozi mlađe Milke **Adrijana Ivandekić**. Ulogu »bisne nane« igrala je **Jasna Kujundžić**, Mare **Dajana Kiš**, Roske **Sanja Matić** i Luce **Petra Mezei**.

U predstavi je nastupio VIS *Tamburaški snovi*, čiji su članovi **Bojan Temunović**, **Luka Sudarević**, **Ivan Jaramazović**, **Marko Babičković**, **Marko Perušić** i **Bojan Bukvić**. Solist na violini bio je **Aleksandar Ivić**, a u predstavi je nastupila i ženska pjevačka skupina *Prelje*. Za kompozicije *Tamburaški oproštaj* i *Kad snig padne* tekst i glazbu je napisao Marjan Kiš.

U predstavi se prepliću lijepi događaji iz života tamburaša Luke, ali i oni manje lijepi. Priča prati tri segmenta iz života jednog para, od lijepog dijela kada su se muškarci »momčili«, a kada su se cure »divojčile«, pa potom stupanja u brak, koji nije bio toliko lijep za Milku i Luku, pa sve do same smrti Luke. Unatoč prijeko naravi Luke, koji je u braku pokazao svoje pravo lice, supružnici su ostali zajedno do njegove smrti.

Od radija do kazališta

Marjan Kiš, autodidakt, kaže kako se navršila 41 godina kako se bavi pisanjem i režiranjem kazališnih predstava te skladanjem pjesama.

»Još osamdesetih godina na Radio Subotici emitirana je moja radio drama u formi dijaloga *Martin i Tona*, koju su kazivali poznati glumci **Geza Kopunović** i **Katarina Bačlija**. Zatim sam pisao parodiju na tada poznatu i vrlo gledanu seriju *Dinastija*. Ta parodija je išla na ikavici i likove sam smjestio na salaš. Parodija se zvala *Gazdačka familija*, ili kako su je još gledatelji zvali *Bunjevačka dinastija*. Ikavica je tada bilo malo zastupljena u medijima i kazalištu. Uslijedila je na radiju serija *Mali jendek*, a zatim je nastao novi serijal *Škripi đeram*, koji je tada išao također na Radio Subotici. Osim serijala i radio drama pisao sam i pjesme koje su izvodili tamburaši. Vremenom, počeo sam pisati kazališne komade i režirati te predstave. Više godina stvaram u Dramskoj sekciji HKC-a *Bunjevačko kolo*, krenuli smo s predstavom *Č'a Grgina huncutarija*, koju je napisao **Đuro Francišković**, a ja sam napisao novi tekst na postojećoj matrici, prilagođavajući ga aktualnom vremenu«, kaže Kiš i pojašnjava kako je predstava *Tamburaški oproštaj* zasnovana na njegovoj istoimenoj pjesmi, koja je na XX. festivalu *Zlatna tamburica* u Novom Sadu osvojila drugu nagradu stručnog žirija za melodiju.

»Mnogi su mi govorili da bi se od te pjesme mogla napraviti lijepa priča i tako sam i napravio priču za kazalište o posljednjim danima života jednog starog tamburša, a opisani su kroz njegova sjećanja i njegove supruge. U ovoj predstavi ubacio sam još jednu moju pjesmu koja se zove *Kad snig padne*, koja je sad premijerno izvedena pred subotičkom publikom. To je glazbena priča o običaju prosidbe mlade. Glazbenici su momci koji uče svirati kod **Voje Temunovića**, a ime ovog VIS *Tamburaški snovi* je zbog predstave«, kaže Kiš.

Lazo Jaramazović, koji u predstavi glumi lik starijeg Luke, dugo se godina bavi amaterskom glumom u *Bunjevačkom kolu*.

»Bio sam u osnivačkom odboru ovog Društva još davne 1970. godine, od kada se ovo društvo gradilo, plesao sam u folkloru jedno vrijeme, a Marjan Kiš me pozvao da amaterski glumim u predstavama, tako je počela naša

suradnja. Već se petnaest godina bavim amaterskom glumom. Bilo je puno proba za ovu predstavu, bavili smo se dugo s ovom predstavom, oko godinu dana. Igram najstarijeg Luku, moja uloga je da pokažem kako je on nekad bio bečar, a priču o tamburašu Luki predstavljaju i mlađi i srednji Luka. Poruka ove predstave je da život nije uvijek lijep i da su nekadašnji ljudi znali biti vrlo nezgodni u životu u odnosu na svoje obitelji. Ima u predstavi puno negativnosti ovog lika koji igram. U predstavi se govori ikavicom, a s redateljem se poznajem dugo, surađivali smo i ranije«, kaže Jaramazović.

Treća ovogodišnja premijera

Predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin** prezadovoljan je odzivom publike.

»Cijela ova godina je puna događanja u Centru, ovo je treća premijera ove godine, uspjeli smo vratiti dinamiku koja je bila prije korone. Ove godine smo imali premijeru Književno-teatarskog kružoka, predstavu *Salon mame Tereze* koju je režirala **Nevena Mlinko**, prije nekoliko dana je bila premijera predstave za djecu *Legenda o Vjetropirki* u režiji **Katarine Ivanković Radaković**, a evo sada je izvedena i dorađena predstava *Tamburaški oproštaj*. Uvijek se sjetim od čega smo pošli i gdje smo stigli u ovih pet godina kako je ova uprava Centra s malim izmjenama ostvarila planove da imamo aktivne odjele i da imamo košnicu događanja. Humor volim, primjerice predstavu *Č'a Grgina huncutarija* mislim da sam gledao bar 16 puta. Dva sata smjeha svakako dobro dođe. Obje predstave *Tamburaški oproštaj* su rasprodane. Mislim da će se ova predstava igrati dugo«, kaže Cvijin.

Grgo Kujundžić, jedan od osnivača HKC-a *Bunjevačko kolo* davne 1970. godine, bio je na predstavi s obitelji.

»Tu su sada i naša unučad, koja su aktivna u odjelima Centra. U predstavi za djecu *Legenda o Vjetropirki* je igrala unuka **Antonija Kujundžić**, a sada u ovoj predstavi glumi snaja Jasna Kujundžić. Naša obitelj je često išla gledati predstave. Volim komedije, humor duši pruža puno radosti, a radost jest cilj života, kako na ovome svijetu tako i na onom drugom. Gledao sam više Kišovih predstava, ima tu i kritike mentaliteta nas bunjevačkih Hrvata, ali takav pristup predstavi je dobar«, kaže Kujundžić.

Stipan Bašić Škaraba, član HKC-a *Bunjevačko kolo* od osnutka, nakon završene predstave kaže kako je narodu dosta napetosti i raznoraznih političkih tenzija pa su željni humora i zabave, što ova predstava nudi.

»Značajno je što se rade i ovakve predstave. Poznajem rad redatelja Marjana Kiša, gledao sam izvedbu ovog komada u prvoj verziji. Cilom svitu kolača niko nije napeko, pa sad kako se kome već sviđa ova obnovljena predstava. Gledao sam ovu predstavu s obitelji, a unuka Adrijana Ivandekić glumi mlađu Milku«, kaže Bašić.

Zvonko Sarić

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini

Goli otok – iz različitih kutova

Nakon ljetošnje projekcije dokumentarca o slamar-kama *Od zrna do slike* u Tavankutu, ovogodišnji program Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini nastavljen je još jednim dokumentarnim filmom, ostvarenjem *Goli otok* redatelja **Darka Bavljaka** iz 2012. godine. Projekcija ovoga filma održana je u Subotici, u Art kinu *Lifka*.

Film tematizira poznati logor (zatvor) na Golom otoku koji je uspostavljen za vrijeme trajanja sukoba **Tito – Staljin** od 1949. do 1955. godine. Ono što film čini posebno zanimljivim je tendencija da se Goli otok prikaže iz više kutova i smjesti u vremenski, politički i ideološki kontekst. Kako bi to učinio, autor Bavljak u filmu sukobljava dvije pozicije – svjedočanstvo logoraša **Alfreda Pala** (koji je u dva navrata na Golom otoku proživio četiri i pol godine) i riječ upravitelja Golog otoka, Udbinog generala **Jove Kapičića** koji daje režimski pogled na motive stvaranja ozloglašenoga logora. Dok Pal priča o brutalnim zatvorskim mjerama (poznati »špalir dobrodošlice« ili »bojkot«, rad u kamenolomu...) i posljedicama »preodgoja« na zatvorenike, Kapičić negira da je na Golom otoku bilo maltretiranja i ubojstava zatvorenika. Kapičić je tvrdio da su logoraši lovili ribu, kuhali, obavljali zanatlijske poslove. Treći glas je onaj naratora, koji, funkcionirajući poput zbora u antičkoj drami, iznosi povijesne činjenice o logoru i razlozima njegova nastanka. A činjenice su da je kroz Goli otok prošlo nešto više od 16.000 zatvorenika, od kojih je tijekom izdržavanja kazne stradalo oko četiri stotine.

Povijest pakla

Razgovor s autorom nakon filma vodio je **Petar Bujas**, profesor predmeta povijest pakla na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. On je u uvodu naveo kako su sve civilizacije kroz povijest poznavale pojam pakla, kao »tamnog

mjesta boli i patnje«. U doba sekularizacije pakao više nije imaginarno već mjesto na Zemlji. Goli otok je, kako je istaknuo, jedno od opredmećenja ideje pakla.

»Ljudska priroda nije se u velikoj mjeri promijenila. Film je u tom smislu jako poučan, pokazuje tamnu stranu ljudske prirode i stvara dosta upitnika 'zašto?'. Bila je to jedna vrsta 'crvene inkvizicije'. Zanimljivo je kako se puno vre-

mena trošilo na priznanje u komunizmu kod kontrarevolucionara, isto kao i kod heretika u vrijeme srednjeg vijeka«, kazao je Bujas.

Suočavanje s prošlošću

Temom Golog otoka autor se filma Darko Bavljak, kako kaže, bavio jer se htio suočiti s prošlošću države u kojoj je živio.

»Mislim da bi se s tim svatko od nas trebao suočiti. Trebali bismo proći objašnjenja tih situacija i katarzu, da ne dođemo opet u takvu situaciju«, kazao je Bavljak.

Jedno od pitanja upućenih autoru bilo je vezano za mogućnost »golih otoka« u budućnosti.

»Mislim da su novi 'goli otoci' mogući dokle god je ljudska priroda takva. U ratu se pojave ljudi koji rade zločine, to je mjesto i vrijeme gdje oni mogu ispoljiti svoje najcrnije misli, što u mirnodopsko vrijeme nije moguće«, ocijenio je Bavljak.

Voditelj programa Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini je redatelj **Branko Ištvančić**. Program se održava u organizaciji Udruge za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* u suradnji s Art kinom *Lifka* u Subotici i sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, a uz potporu Hrvatskog audio vizualnog centra (HAVC) u okviru programa međunarodne suradnje.

D. B. P.

»Horski diptih« u Petrovaradinu i Subotici

Ljepota zborske glazbe

Ujedinjujućem programu pod nazivom *Horski diptih*, u Petrovaradinu i Subotici (18. i 19. studenoga) priređeno je gostovanje dvaju afirmiranih mješovitih zborova iz Hrvatske i Slovenije. U pitanju su zbor KUD-a *INA* iz Zagreba i zbor KUD-a *Štefan Romih* iz mjesta Črešnjevca (općina Slovenska Bistrica). Izvođački program sačinjen od duhovne i folklorne glazbe, zborovi su prvo održali koncert u crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu, a sutradan nastupili u subotičkoj crkvi sv. Jurja.

Mješoviti pjevački zbor KUD-a *INA* iz Zagreba osnovan je 1976. godine. Nastupa u Hrvatskoj i inozemstvu (Italija, Češka, Slovačka, Slovenija, Kanada, Poljska, Austrija, Mađarska, Francuska), samostalno i u suradnji s profesionalnim ansamblima. Njihov repertoar čine duhovne skladbe, zborske obrade hrvatskog i svjetskog folklora, a često se izvode i obrade zabavnoglasbenih evergreena. Poznat je i njihov božićni program s manje poznatim pjesmama iz Hrvatske (skupa sa skladbama hrvatskih manjina) ali i svijeta. Zbor je višestruko nagrađivan a do sada je snimio sedam nosača zvuka. Dugogodišnji voditelj zbora je ugledni dirigent i vokalni pedagog **Bojan Pogrmilović**.

»Treći puta gostujemo u Srbiji, bili smo ranije u Beogradu i Gornjem Milanovcu. Sada smo nastupili u Petrovar-

dinu i Subotici, a ova naša mini panonska turneja obuhvaća i Pečuh. U dolasku ovdje su nam i ovoga puta pomogli prijatelji iz agencije *MEGA ART-SM*. Planirali smo doći i ranije, ali nas je korona epidemija omela«, kaže Pogrmilović.

Mješoviti pjevački zbor KUD-a *INA*

Prvi dio njihova nastupa bio je posvećen duhovnoj glazbi, mahom hrvatskih autora (**Cossetto**, **Odak**, **Uhlik**) uz obradu narodne međimurske pjesme *Oh, veseli den prelepi*. Drugi dio, koji su izveli skupa s članovima Narodnog orkestra Folklornog ansambla *Mladost* iz Samobora pod vodstvom **Frana Pogrmilovića**, bio je izbor iz njihovog programa »Folklor u zborskoj glazbi Hrvatske i svijeta« gdje smo imali prilike čuti pjesme iz Hrvatske, Latvije, BiH, Srbije, Crne Gore, Albanije, Ukrajine, Rusije i Makedonije.

Mješoviti zbor KUD-a *Štefan Romih* iz Črešnjevca osnovan je 1984. Na repertoaru ima narodne pjesme iz Slovenije (koje su činile okosnicu koncertnoga programa), ali i iz drugih zemalja. Izvodi i autorska djela slovenskih i stranih autora.

»Naš KUD postoji 102 godine, a zbor od 1984. godine. Imamo oko 35 članova iz šire okolice našega kraja. Gostovali smo na brojnim zborskim festivalima, u Španjolskoj, Italiji, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Austriji, Srbiji«, kaže voditeljica zbora **Franja Kmetec**.

Koncert u Petrovaradinu održan je u suradnji s mjesnim HKPD-om *Jelačić* a u Subotici u suradnji s HKC-om *Bunjevačko kolo*.

D. B. P.

Mješoviti zbor KUD-a *Štefan Romih*

Župni zbor *Veritas* iz Đakova u posjetu župi u Rumi

U čast i slavu Božju

Na blagdan Krista Kralja 20. studenoga u rimokatoličkoj crkvi Uzvišenja Svetog Križa u Rumi euharistijsko slavlje slavio je gostujući zbor *Veritas* iz župe Dobroga Pastira iz Đakova. Članovi ovoga zbora prvi puta su boravili u Rumi na poziv svog nekadašnjeg župnika mons. **Josipa Ivešića**, sadašnjeg generalnog vikara Srijemske biskupije i župnika u Rumi. Pjevajući pjesme, slaveći Boga, članovi đakovačkog zbora svećeniku su poželjeli dobrodošlicu u novu sredinu, svojim izvedbama pozdravili župljane iz Rume i nagovijestili nastavak suradnja dvije župe.

»Na osobit način se radujem euharistijskom slavlju i našem zajedništvu sa zborom mladih *Veritas* iz župe Dobroga Pastira iz Đakova gdje sam proveo 10 godina svećeništva. Radost mi je da na svetoj misi možemo zajedno kao braća i sestre u Kristu slaviti ovu euharistiju. Danas je prije svega velika svetkovina Krista Kralja i to je veliki blagdan u crkvi. Neke od članica đakovačkog zbora sam krizmao, neke pričestio i zajedno s njima rastao. Praktički sam i zbor osnovao, ovo je prijateljski posjet jer kad župnik ode u drugu župu, župljane zanima gdje je otišao. Smatram da je njihov dolazak jako važan jer se tako međusobno povezujemo i razbijamo predrasude. Važno je naglasiti da smo svi mi braća i sestre bez obzira gdje živimo pa čak i kom narodu pripadamo. Svi smo mi Božje vlasništvo i jedna Crkva. Posjet zbora iz Đakova nam je velika podrška da ustrajemo u svom trudu i radu i u onome što se i ovdje u Rumi čini. Drago mi je što mogu reći da u Rumi ima puno mladih, djece i mladih obitelji i vjerujem da će ovo biti još jedan poticaj za zauzetiji rad u crkvi«, izjavio je mons. Ivešić i također dodao da mu je čast boraviti u župi koja ima bogatu povijest.

»Moj dolazak u Srijemsku biskupiju i u Rumu veliki je izazov da upoznamo i otkrijemo svoje korijene na ovim

prostorima, počevši od vjere, a onda i od društvenog, civilnog i kulturnog života. Naša zadaća je da to i dalje održavamo i da se trudimo učeći iz prošlosti, graditi budućnost.«

Ana Marija Burila iz Đakova je dirigentica i voditeljica zbora mladih *Veritas*, koja je rekla kako je ovo relativno mlad zbor koji broji oko 25 članova. Od instrumentalne pratnje imaju gitare, klavir i violinu. »Pjevamo, veselimo se Gospodinu, primamo nove članove i naš broj svakim danom raste. Ljudi ovo prepoznaju kao veličanje Boga i druženje, kao i stvaranje prijateljstava za cijeli život. Kroz pjesmu i kroz rad sa zborom slavimo Boga, jer tko pjeva duplo moli. Tako to i doživljam. Zbor je moja druga obitelj i osjećam blizinu Boga kada smo zajedno i kada pjevamo, a zajedništvo je nešto predivno. Ruma i ljudi koji žive ovdje su predivni. Lijepo su nas ugostili i svi su prema nama bili ljubazni i gostoljubivi. U perspektivi vidimo upješnu suradnju i jedva čekamo uzvratni posjet. Nadam se da smo župljanima pružili vid potpore i da su mladi vidjeli da nas još ima i da će nešto ostati za nama«, rekla je Ana Marija Burila.

»Ruma se čini kao skućenije mjesto, ali pruža nevjerovatnu toplinu. Ljudi su divni i dragi«, kazala je članica đakovačkog zbora **Ana Ilakovac** i dodala: »Meni pjevanje u zboru pruža jednu duhovnu dimenziju koju nisam sama stjecala u crkvi nego kroz zajednicu, što mi daje osjećaj da negdje pripadam. Hvala Bogu ima nas puno u zboru što doprinosi našem većem zajedništvu«.

Mihaela Mores, članica zbora, također je izrazila zadovoljstvo što je došla u Rumu.

»Ruma je jako lijep grad i ljudi su pristupačni i dragi. Lijepo su nas prihvatili. Nakon naših izvedbi na misi, po pljesku župljana se vidi da i ova župa, ova crkva i ljudi imaju srca kao i kod nas doma. Rad u zboru je jedno ve-

liko bogatstvo. Puno toga smo primili, više nego što smo dali i zahvalna sam na zboru. To je lijepo zajedništvo, naša druga obitelj u kojoj rastemo, družimo se i veselimo i ono najbitnije: slavimo Boga».

Članice zbora *Veritas* iz Đakova boravile su u Rumi dva dana tijekom kojih su imale priliku upoznati se sa znamenitostima grada, poviješću Rume i župljanima koji su ih srdačno ugostili.

S. D.

Spomendan sv. Elizabete Ugarske

U četvrtak, 17. studenoga, u Srijemskoj Mitrovici obilježen je spomendan sv. Elizabete Ugarske, zaštitnice mitrovačkog Caritasa. Povodom ovog blagdana organiziran je obilazak kulturno-povijesnih spomenika Srijemske Mitrovice. Djelatnici Caritasa su skupa sa štitenicima posjetili obnovljen Spomenik Presvetog Trojstva u blizini Hrvatskog doma, kao i katedralu svetog Dimitrija, đakona i mučenika gdje ih je dočekaio domaćin mons. **Eduard Španović**. Mons Španović je održao kratko predavanje o povijesti katedrale te o životu i radu svetice. U župnoj dvorani ova grupa je imala priliku vidjeti izložbu slika i radova mitrovačkog Caritasa. Nakon toga posjetili su i Carsku palaču uz kustosa, gdje su imali priliku upoznati se s kratkom poviješću drevnog grada Sirmiuma. Za kraj ovog obilaska djelatnici i korisnici Caritasa su se okupili na okrepju i druženje u lokalnom restoranu.

S. Ž.

Blaženo je darivati!

Adventski humanitarni vašar u župi Marija Majka Crkve u Subotici bit će održan 10. prosinca u parku ispred crkve u trajanju od 16 do 21 sat. Ovom prilikom uz bogat gastronomski program, kao i prikladni program za najmlađe, prikupljat će se dobrovoljni priloga za fond župnog Caritasa.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Vrijeme budnosti

Na početku smo još jednoga došašća, koje nas opominje da je blizu Gospodinov dolazak. No, ne samo da je blizu Božić, kada proslavljamo njegovo rođenje, nego nas ovo vrijeme opominje da je i njegov drugi dolazak sve bliže. Uistinu i jeste; kako vrijeme prolazi tako se i mi približavamo susretu s njim. Zato nas advent želi upozoriti da se za taj susret treba pripravit.

Vrijeme da se iz sna preneto

Došašće je vrijeme koje poziva na budnost, zato su mu obilježje mise zornice, koje na simboličan način žele podsjetiti vjernika da nema odmora i opuštanja dok iščekuje susret s Gospodinom. Liturgija riječi prvoga dijela došašća i stavlja naglasak na budnost i pripravnost zbog drugoga Kristovog dolaska. Tako Isus u evanđelju prve nedjelje opominje svoje učenike da će ponovni dolazak Sina Čovječjeg biti iznenađan, te da će zateći ljude u svakodnevnim poslovima (usp. Mt 24, 37-44). Tada neće biti vremena za pripreme ili neke promjene nego će Gospodin gledati što je do tada učinjeno. Stoga će nekoga uzeti a nekoga ostaviti. Da ne bismo bili među onima koji su ostavljeni, Isus upozorava: »Zato i vi budite pripravniji jer u čas kad i ne mislite Sin Čovječji dolazi« (Mt 14,44). Zbog toga je cijeli kršćaninov život priprava za taj trenutak Gospodinova dolaska. No, kršćanin zaboravi da živi za vječnost, da je njegov put usmjeren k susretu s Gospodinom, pa se zabavi prolaznošću, okupiraju ga stvari koje su vrijedne samo iz zemaljske perspektive, pa nas svako novo došašće podsjeća što je to čemu treba težiti. Mi smo poput domaćina koji spava u trenutku kada mu kradljivac dolazi, a Isus nas poziva na budnost, jer ne znamo ni dana ni časa Gospodinova dolaska. Zato

nam je potrebna opomena da se iza sna preneto dok još nije kasno.

Hoditi s Bogom

Svaka nova zornica ovog adventa poziv je na budnost i spremnost za susret s Kristom. Iako nas liturgija riječi poziva na pripravnost za buduću Kristov dolazak, tu pripravu ne smijemo odgađati za buduća vremena. Prvo jer ne znamo kada će se taj drugi dolazak dogoditi. Možda je baš ovo vrijeme u kojemu živimo i vrijeme njegove pojave. Ta nas neizvjesnost potiče na stanje stalne spremnosti, kako nas ne bi iznenadio. Ako li se i ne dogodi njegov drugi dolazak u naše dane, svakako će se svatko od nas jednom s njime susresti oči u oči, a tada će biti važno svako naše djelo i način na koji smo proživjeli svaki naš dan. Zato je budnost način života svakoga kršćanina, jer želi i treba biti spreman za susret s Kristom.

Također, vjernik zna da je svakim danom sve bliže susretu s Kristom, kao što podsjeća i sv. Pavao u poslanici Rimljanima, te da ako je do sada i bio poput usnulog gazde, došlo je vrijeme da se od sna prene. Pavao nas podsjeća: »Noć poodmače, dan se približi! Odložimo dakle djela tame i zaodjenimo se oružjem svjetlosti. Kao po danu pristojno hodimo, ne u pijankama i pijančevanjima, ne u priležništvima i razvratnostima, ne u svađi i ljubomoru, nego zaodjenite se Gospodinom Isusom Kristom« (Rim 13, 12-14).

Biti budan i spremno čekati Gospodina je borba, zato nam treba oružje. A to oružje je ljubav, dobra djela, molitva, oružje je Bog s kojim želimo hoditi stazom svoga života, te nastojati svidjeti mu se u svemu, da svijet vidi da nas on vodi kroz život. Ovo liturgijsko vrijeme, u kojemu smo polako zakoračili, samo nam je podsjetnik za čega i kako kršćanin treba živjeti.

75 godina dominikanki – kongregacije sv. Anđela Čuvara u Subotici (I. dio)

Bogu, redu i narodu

Sestre iz Subotice 11. studenoga 1960.,
s časnom majkom Manes:

Prvi red s desna na lijevo: s. Imelda, s. Brigita,
s. Benvenuta, s. Borislava, s. Gema

Drugi red s desna na lijevo: s. Đurđa, s. Dominika,
s. Nada, Eržika Ostrogonac

Treći red s desna na lijevo: s. Sofija, s. Leopoldina,
s. Marija Josipa, časna majka Manes, s. Margita,
Giza Petreš

U Tavankutu, s lijeva na desno: s. Marija Lourdes,
s. Mala Tereza Vidaković, s. Leopoldina Temunović,
s. Margita Tumbas

Nedavno su (12. i 13. studenoga) sestre dominikanke, ili kako su u narodu poznate, »bile časne« obilježile 75 godina svog djelovanja u Subotici i nešto manje u Tavankutu. Brojni vjernici došli su na proslavu kako bi se pozdravili sa sestrama koje su djelovale u ovim mjestima i prisjetili se svoje mladosti ili djetinjstva.

U više od sedam desetljeća dominikanke su puno toga dale za Suboticu, Tavankut, ali i samoj Kongregaciji, jer je iz Bačke do danas poteklo 19 dominikanki. Sestre dominikanke prepoznatljive su po svojoj bijeloj redovničkoj odjeći (habitu), te su upravo radi toga i nazvane »bile časne«.

Dolazak »bilih časnih« u Suboticu

Po cijelom svijetu postoje dominikanske zajednice i neke od njih posvećene su kontemplativnom (molitvenom) životu, a neke su usmjerene apostolskom djelovanju koje također imaju za temelj molitvu. Sestre dominikanke u Subotici pripadaju molitveno-apostolskoj kongregaciji, s kućom maticom na otoku Korčuli. Po riječima vrhovne poglavarice Kongregacije sv. Anđela Čuvara s. **Jakice Vuco** u Kongregaciji trenutno ima 94 sestre. Sestre žive i djeluju pretežito u Hrvatskoj, nekada su bile rasprostranjene i na druge kontinente, a danas izvan Hrvatske su prisutne jedino u Hamburgu u misijama i u Vojvodini – Subotici.

»Od samog početka kuća Matica je na Korčuli. Najveća zajednica je u Zagrebu na Krugama, a osim toga su sestre prisutne u Vela Luci, u Splitu (dva samostana), u Šibeniku, Pregradi, Virju, a sestre djeluju i u kući kod braće dominkanaca također u Zagrebu«, kaže s. Jakica i dodaje da ima sestara koje rade u školi, na fakultetima, u medijima, te su prisutne na druge način među laicima.

Kongregacija vuče svoje korijene još od osnutka Reda iz XIII. stoljeća. Red je 1905. godine obnovio hrvatski dominikanac o. **Anđeo Marija Miškov**.

Sestara je nekada bilo puno više, a među njima su bile i sestre iz Bačke koje su osjetile redovnički poziv. No, među njima je bila i ona koja je najviše željela »bile časne« dovesti u Bačku, prva Bunjevka Hrvatica koje je otišla u dominikanke – **Veronika Vidaković**.

Kongregacija, kao i veliki odgojni zavod i škola su se razvijale, te su o tome pisale novine i vjerski časopisi. Kako stoji u ostvrtu s. Marije Josipe Vidaković o osnutku zajednice u Subotici, piše kako je jedan takav časopis *Glasnik Gospine krunice* dospio u ruke mlade gimnazijalke Veronike Vidaković. U njoj se javila želja postati »bila časna«. U rujnu 1926. godine otišla je na Korčulu, te nakon postulate ušla u novicijat. Već od naredne godine poznata je pod imenom s. **Mala Tereza**. U ostvrtu stoji i kako se s. Mala Tereza formira u duhu istine i geslu mlade dominikanske Kongregacije: **BOGU, REDU I NARODU**.

Taj duh željela je ponijeti i u svoj rodni grad. Sestre su godinama molile na tu nakanu i nakon 20 godina, 1947., upućuju molbu tadašnjem upravitelju biskupu **Lajči Budanoviću**, smiju li u njegovoj biskupiji osnovati svoju zajednicu. Biskup je tražio jamstvo da će se sestre moći

Gradnja župne kuće u sv. Jurju 1972. godinem gdje su sestre privremeno živjele

samostalno uzdržavati i da neće morati prositi, a one su jasno znale što žele, te kako stoji u zapisu: »Naša je garancija bila: nepokolebljivo pouzdanje u Božju providnost i spremnost na svaki rad«. Iste godine, 7. veljače, biskup potpisuje odobrenje molbe, a želja postaje stvarnost. Sestre u Suboticu dolaze 11. svibnja 1947. godine.

Osim starješice **Ignacije Bojanić**, odlučeno je da u Suboticu s njom pođu još četiri dominikanke: s. Mala Tereza Vidaković kao njezina zamjenica te sestre **Imakulata Klobučar**, **Serafina Vladušić** i **Kazimira Patrewucha**. Dovela ih je časna majka **Anđela Milinković**. Uz radosni odjek crkvenih zvona po njih je došao župnik sv. Jurja, vlč. **Pavao Bešlić**, u pratnji vjernika koji su nosili procesioni križ i crkvene barjake, a svetu misu je predvodio biskup Lajčo Budanović. Nekoliko mjeseci nakon utemeljenja zajednice, stigla je i s. **Marija Josipa**.

Muke oko kuće

Časne su se nastanile »U sjeni vitkog tornja crkve sv. Jurja, jednostavna nabijanica, s tri prozora, jedna soba, kuhinja i nuz-prostorije – blizina crkve, tišina okolice i krajnja jednostavnost – ništa im više od toga nije bilo potrebno«, stoji u spisima. Bila je to roditeljska kuća vlč. **Ante Kopunovića**.

Sestre su se izdržavale od nagrade za svoj rad oko pletenja džempera, pranja i glačanja crkvenog rublja, čuvanja radničke djece i privatnog poučavanja djece iz školskih predmeta, stranih jezika i glazbe (glasovira). U malom stanu bilo živo kao u košnici. Premda u krajnjem siromaštvu, sestre su zračile vedrinom. Narod ih je brzo zavolio i s povjerenjem slao k njima svoju djecu na poučavanje i čuvanje.

Međutim, kako piše s. M. Josipa Vidaković, kada su se sestre već lijepo uklopile u rad, počeli su nicati problemi oko vlasništva kuće. Vlč. Ante Kopunović nije ostavio nikakvu pismenu izjavu da sestrama daruje svoju kuću. Sestre su, naime, dobile samo jedan dio te kuće, a u drugom su dijelu živjeli njegovi roditelji: otac **Nikola** i majka **Kata**, te njezina sestra **Marija Romić**. Kad se otac razbolio, sestre su ga njegovale i bile mu pri ruci u njegovim posljednjim danima. Drugu se godinu teško razboljela i

S lijeva na desno: s. Kornelija Geci, s. Sofija Aladžić, s. Marija Josipa Vidaković i s. Margita Tumbas u Tavankutu

njegova majka, pa su se sestre i za nju brinule i dostojno je sahranile. Tako su se sestre na neki način odužile vlč. Anti što im je dao svoju kuću. Ali nakon njihove smrti vlasnik je kuće postala **Marga Romić**, sestra pokojne majke vlč. Ante, a ona je pak dala vlasništvo prenijeti na svoju kćerku Marču. Pred sestrama je, kako stoji u osvrtu, bilo dva puta: napustiti kuću ili ju otkupiti. Znale su da bi to bio kraj njihova djelovanja u Subotici. Već i ovako siromašne trebale su platiti 600.000 dinara za kuću, a novce nisu imale. Župnik Bešlić je želio da sestre ostanu i molio je biskupa Budanovića za pomoć, koji je odobrio crkvenoj općini sv. Jurja da plati za kuću 500.000. No, vlasnica nije popuštala. Situaciju je spasio kapelan vlč. **Marko Kopunović** koji je dao razliku i tako je kuća napokon kupljena za 570.000 dinara. Sestre su dugi niz godina svojom skromnom zaradom vraćale novac crkvenoj općini i na kraju su ga u potpunosti isplatile.

S. Marija Josipa piše kako se 1983. godina na Vrhovnom zboru rješavalo i pitanje gradnje samostana u Subotici. Među sestrama iz Kanade je bila i s. Ignacija Bojanić, koja je dobro poznavala prilike stare kuće u Subotici i zato je u svojoj širokogrudnosti ponudila da će sestre iz Kanade snositi glavninu troškova. Radove je trebala voditi s. **Blaženka Apan**, ali zbog izvjesnih razloga zahvalila je na vodstvu, a njenu ulogu je preuzela s. **Borislava Malagurski**. Tako je 1986. godine izgrađen novi samostan.

Sestre su u Subotici živile i djelovale, a i danas su tu u vjerničkoj zajednici koju čine Hrvati i Mađari, one vode crkveno pjevanje na oba jezika, vrše katehezu i sakristansku službu, vode molitvenu zajednicu župe, te vrše karitativnu djelatnost dvorbe starih i bolesnih.

Fotografije i podatke je ustupio župni vikar u sv. Jurju vlč. Tomislav Vojnić Mijatov.

(nastavak slijedi)

Ž. V.

Skenderović

Do konca 19. stoljeća definirane su nacionalne povijesti južnoslavenskih naroda: Srba, Bugara i Hrvata. Nakon njih, kroz proces formiranja povijesne svijesti prošli su Slavenci, Makedonci i Crnogorci. U najnovije vrijeme pokrenuta je inicijativa da se, kao kamen temeljac nacionalnog identiteta, opiše posebna povijest bačkih Bunjevaca. Međutim, inicijatori još nisu definirali što zapravo uključuje bunjevačka povijest. Odgovor na ovo pitanje je veoma jasan. Bunjevačka povijest integralni je dio hrvatske povijesti. Drugim riječima, jedino se u kontekstu širih društvenih zbivanja u Hrvata može razumijeti rad plejade bunjevačkih javnih radnika od preporoditelja **Ivana Antunovića**, preko **Paje Kujundžića** do **Ljudevita Budanovića** i **Blaška Rajića**. Dokaz tomu je, između ostalog, rod Skenderovića, koji je već u najstarije vrijeme igrao vidnu ulogu u javnim poslovima u Subotici. Također je dao veliki doprinos izgradnji nacionalnog identiteta bačkih Hrvata. Zapravo, on je toliko velik da se može napisati posebna knjiga.

Nezaobilazan doprinos

U izdanju ZKVH-a, nedavno se pojavila neobično rijetka knjiga pisana s velikom pasijom. Nosi naslov *Povijest jedne male grane velike porodice Skenderović*, a pokriva povijest piščeve muške linije praktički od prvih zapisa s konca 17. stoljeća do početka 21. stoljeća. Nedvojbeno je mnogo muke i napora iziskivalo da se pokriju skoro tri stoljeća. Naravno, to ne znači da su iscrpljene sve mogućnosti za istraživanje razgranatog roda Skenderovića. Zapravo, djela narodnih prvaka: urednika **Nevena Petra** (1864. – 1913.), somborskog župnika **Antuna** (1891. – ?), te HSS-ovaca odvjetnika **Miće** (1904. – 1954.) i veterinara **Grge** (1913. – 2002.) nisu ni izdaleka opisana kako zaslužuju. To su samo neka od imena, koja se javljaju u uskoj vezi s pokretom za oslobođenje bačkih Bunjevaca od asimilacijskih pritisaka u drugoj polovici 19. stoljeća, odnosno prvoj polovici 20. stoljeća. Kao nepokolebljivi borci za autentične interese svoga roda zaslužuju da se upišu zlatnim slovima na stranicama povijesti. Jednostavno rečeno, bez njihovog udjela u društvenim zbivanjima ne može se razumijeti, a ni zamisliti, povijest bačkih Bunjevaca.

Genealogija

Grgo i Mićo zapravo su bili rodbina. Imali su zajedničkog pradjeda i prabaku **Ivana i Mariju, r. Vojnić Tunić**. Obojica su vukli podrijetlo od **Fabijana Skenderovića**, koji im je bio predač u 7. koljenu. Ukratko, njihova zajednička genealogija do trećeg koljena izgleda ovako: **Jakov i Katarina Mukić** (vj. 16. XI. 1749.) **Ivan i Magda Gabrić** (vj. 14. XI. 1774.), **Mihajlo i Janja Temunović** (vj. 11. XI. 1807.), **Ivan i Marija Vojnić Tunić** (vj. 16. XI. 1842.). Grgin djed i baka su bili **Karlo i Barbara Vujković Cvijin** (vj. 9. VI. 1879.), a otac i mater **Josip Kalman** (14. I. 1881.) i **Marga Stipić** (vj. 1899.). Mićin djed i baka bili su **Matija i Vitalija Đukić** (27. V. 1867.), a otac i mater **Antun i Cecilija Merковиć** (vj. 5. XI. 1888.). Grgo je rođen 19. V. 1913., a umro 25. XI. 2002. Mićo je rođen 1904., a umro 1954.

Povijesni trag

Miće (**Mihovil, Mihajlo**) bio je tajnik organizacije Hrvatske seljačke stranke za Bačku i Baranju. Zbog svog nekompromisnog držanja, stekao je još između dva svjetska rata protivnike, koji su tražili načina kako da mu napakoste. Tako je izvjesni **Josip**

Stepanović (nekoć **Zeisberger**), predstojnik subotičke policije, pripremao postupak protiv njega u svibnju 1939. Postupak se izjalovio, jer »kruski svjedoci« nisu htjeli svjedočiti protiv Miće. Mićo je ostao u lijepoj uspomeni suvremenika, naročito **Jerka Zlatarića**, zamjenika senatora **Josipa Đide Vukovića**: »Đidu se poštivalo jako, ali oko Miće su se ljudi okupljali. On je bio odvjetnik i najugledniji hrvatski intelektualac u Vojvodini. Zanimljivo je da nije imao nikakvu političku dužnost. Okupljao nas je i poslije (Drugog svjetskog) rata. Naravno, novim je (komunističkim) vlastima bila poznata njegova vrijednost i nisu dobrim okom gledali na njegovu aktivnost pa je bio osuđen. Kaznu je izdržavao u Makedoniji radeći teške šumske radove. Zamislite, stražari nisu dopuštali drvosječama da se sklone kada stablo pada pa koga uhvati – uhvati. Kada je odslužio, onda su mene odnijeli. Ponovo su ga htjeli uhapsiti, pa se objesio iz očaja, dakle, žrtva jedne terorističke kampanje. Nije imao potomaka.«

Na viru

Naslikovano 1941. na dan vinčanja **Marice Krstin, Žunjine** (1925. – 2012.) i **Joze Vidakovića, Nuninoga** (1920. – 1943). Joza je dobio arkoš (poziv za vojsku) i nije bilo vremena da se uzmu redovno. To znači da nije bilo vremena da ji popa navisti. Red je bio, tri put, tri nedilje za redom prija vinčanja da navišća sa pridikonice u crkve vinčanje koje treba bit. Vinčanje »na viru« popa je navistio samo jedanput, otprilike vako: »Majka crkva navišća prvi put, drugi put i treći put vinčanje«... Onda bi reko ime i prezime momka, pa onda ime i prezime djevojke.

Džuvegija je odveo djevojku u svoju kuću, moglo je bit najavito roditeljima i jednima i drugima, ko što je bilo u vomu slučaju, a i nije moralo bit najavito. Kadgoda su se momak i djevojka na sokaku dogovorili da ona te iste večeri ide kod njega doma i tako bi sve iznenadili, oca i mater i familiju. Ukućani su kadgoda spavali, a momak je banio sa djevojkom i reko: »Dado i mamo, ja sam se evo, odlučio ženit i doveo sam djevojku na viru«. Gledeći iz ovoga vremena, izraz »na viru« je možda značio da se djevojka rešila pobić odoma, jel je virovala svojemu momku da je neće privarit i ostavit. Ako su roditelji bili radi te djevojke, poskakali su iz kreveta, odma uzdurmali druge ukućane, natočili rakije i nazdravljali za srićan zajednički život dvoj mladi. Ujtru se mlada prva digla i mela sokak, a ukućani su zoto vrime zvali na rakiju komšije i daljnje rodove.

Ako roditelji nisu bili radi djevojke koju jim je sin doveo, samo bi se u krevetu okrenili na drugu stranu, štogoda promrmaljali, al ujtru bi se morali opet »otkravit« zarad mira u kuće. Ujtru se zvala rodbina i komšije, istina nevoljno, al ipak se nazdravilo.

Na slike vidimo da se Marica na dan vinčanja nije uredila u bilo ruvo ko »prave mlade«. U to doba adet je bio taki kod svi ni koji su ošli na viru. Ruvo je svakako posvećano, mada nije bilo. Povezala se u križanu štofanu maranku sa vezenima sitnima cvitićima i cimerom cilom širinom i dužinom maranke. Bilo je žena koje su samo take maranke vezile za novce, a radilo se sa prisnom svilom. Mladino ruvo, suknja i bluza, je od finoga štofa. Bluza je izvezita isto prisnom svilom po tadašnje mode. Pripasala je svileni pregač obrubit čipkama. Ispod suknje dobrim viru ekleraji (čipke) ručno eklovani. Iz toga se vidi da je Marica bila iroškinja. Naravno, kad je u oca i matere bila jedinica između dva brata. Ko što vidimo, ima lipe cipele, u no vrime ručni rad šustera.

Joza je navučen u građanske aljine kojima pripada i šešir. Za muške je u to doba bila moda da se obuju u šarene štrikane ljope, »na ružmarine«, jel »na šećere« (narodne šare).

Pozadina je za puno Sonćana poznata. Tako se poznaje da je sliku naslikovao **Marko Ađin**, poznat ko

Marka Đanin, majstor za sve. Sonćani će oma primetit da slikarovo prezime Ađin ne odgovara »grdnomu« imenu **Đanini**. On je bio iz Bača, a dobio je »grdno« ime po kuće Đanine u koju se oženio.

Mladi stoju na čilimcu ručno tkanomu od domaće vune. U to doba još nije bilo sintetike u današnjemu obliku. Čilimac je, da se ne uprlja, metnit na krpare koje su se tkale od tranja, isto u kućama.

Za sad srićni, mladi se držu ispod ruke, a svako od nji drži u ruke cvit *lipu katu*. *Lipa kata* nam progovara o vrimenu u kojemu su se vinčali mladi sa slike. Ona cvate na kraj lita i početkom jeseni.

Ruža Silađev

Pokrajinska smotra recitatora

Veliki broj recitatora, ponovno skupa

Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku ponovno je nakon dvije godine okupila male i velike kazivače poezije 19. studenoga u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici. Ovogodišnja smotra okupila je 85 sudionika koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku, izučavaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture ili su jednostavno članovi hrvatskih udruga u Vojvodini. Sve njih okupila je 21. puta Hrvatska čitaonica na čelu s predsjednicom **Bernadicom Ivanković** koja je rekla kako je više nego zadovoljna odzivom recitatora i da je bilo zadovoljstvo nakon dvije godine online smotri uživo slušati djecu i mlade.

»Moram priznati da je postojala bojazan kako će izgledati ovogodišnja smotra budući da smo se protekle dvije godine družili online. Svi smo svjesni da je drugačije recitirati kada te samog u prostoriji netko snimi ili kada treba govoriti pred punom dvoranom. Neki od recitatora su tako ove godine prvi puta uživo govorili i bili su izvrsni. Sada mogu reći da sam izuzetno zadovoljna kako je smotra protekla. Odziv djece je bio više negoli zadovoljavajući, jer iz nekih mjesta je bilo više djece nego prijašnjih godina, što je ohrabrujuće«, kaže Ivanković.

Na smotri su sudjelovali recitatori iz Monoštora, Sonta, Berega, Plavne, Vajske, Šida, Sota, Tavankuta, Đurđina, Male Bosne i Subotice.

Ovogodišnje stručno povjerenstvo činili su glumica Narodnog kazališta u Subotici, predsjednica povjerenstva **Sanja Moravčić**, prof. **Klara Dulić-Ševčić** i višestruko nagrađivani recitator **Filip Čeliković**, koji su imali zadatak odabrati one najbolje.

»Svo troje članova povjerenstva su bili izuzetno nadahnuti, imala sam dojam da ovo nije bilo natjecanje nego druženje s poezijom. Kroz sve tri razine su isticali koliko je kultura svima potrebna. Dijelili su savjete kako je potrebno recitirati, kako govoriti, skrenuti pažnju na sebe prilikom govora, a sa srednjoškolcima su sjedili i razgovarali. Zadovoljstvo svih sudionika je bilo vidljivo. Sve je proteklo izuzetno lijepo i glatko. Oni koji iz opravdanih razloga nisu mogli doći poslali su svoje snimke, te su i ta djeca sudjelovala. Poezija je specifično područje koje se na ovaj način njeguje«, kaže Bernadica Ivanković.

Organizatori, Hrvatska čitaonica, osigurali su svakom sudioniku knjigu na dar. Knjige su po riječima sugovornice kupovane zahvaljujući sredstvima dobivenim putem natječaja, a namjenski su kupovane za određenu dob i sve su na hrvatskom jeziku. Osim ove nagrade, oni najbolji su osvojili i nagradno putovanje – jednodnevni izlet u Osijek koji će biti realiziran u prosincu.

Organiziranje i održavanje ovogodišnje Pokrajinske smotre recitatora na hrvatskom jeziku financijski su pomogli Pokrajinsko tajništvo za upravu, propise i nacional-

ne manjine – nacionalne zajednice, Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Najbolji recitatori 21. Pokrajinske smotre recitatora su:

Mlađi uzrast (učenici od 1. do 4. razreda osnovne škole): **Ana Bako** OŠ *Vladimir Nazor* Đurđin, **Lucija Dekan** OŠ *Ivan Goran Kovačić* Sonta, **Petra Dekan** OŠ *Ivan Goran Kovačić* Sonta, **Sofija Kovačević** OŠ *Matko Vuković* Subotica, **Tea Rica** OŠ *Moša Pijade* Bereg, **Emilia Tonković** OŠ *Ivan Milutinović* Subotica, **Ivan Vukov** OŠ

Matko Vuković Subotica, **Marija Vukov** OŠ *Ivan Milutinović* Subotica + pohvala: **Milan Gašpar** *Ivan Milutinović* Mala Bosna, **Marko Ivakić** OŠ *22. oktobar* Monoštor, **Teodora Praljak** OŠ *Aleksa Šantić* Vajska i **Nađa Šimunović** OŠ *Aleksa Šantić* Vajska.

Srednji uzrast (učenici od 5. do 8. razreda osnovne škole): **Marko Brdar** OŠ *22. oktobar* Monoštor, **Iva Francišković** OŠ *Matko Vuković* Subotica, **Pavao Huska** Hrvatska čitaonica Subotica, **Antonija Kujundžić**

HKC *Bunjevačko kolo* Subotica, **Magdalena Menđan** HKD *Šid Šid*, **Stefan Mišković** OŠ *Aleksa Šantić* Vajska, **Marijan Rukavina** Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata Subotica, **Hana Šimunović** OŠ *Aleksa Šantić* Vajska, **Matej Trnić**, OŠ 22. oktobar Monoštor, **Ines Vojnić** OŠ *Matko Vuković* Subotica, **Vanja Zetović** OŠ 22. oktobar Monoštor + pohvala: **Borna Dulić** OŠ *Ivan Milutinović* Subotica, **Sara Dulić** OŠ *Vladimir Nazor* Đurđin, **Marija Kujundžić** OŠ *Ivan Milutinović* Subotica, **Leonora Ralbovski**, HKD *Šid Šid*, **Lea Rica** OŠ *Moša Pijade* Bereg i **Anđela Tadijan** OŠ *Ivan Goran Kovačić* Sonta.

Stariji uzrast (srednjoškolci): **Melisa Gadžur** Gimnazija *Svetozar Marković* Subotica, **Marija Magdalena**

Huska Hrvatska čitaonica Subotica, **Katarina Ivanković Radaković** HKC *Bunjevačko kolo* Subotica, **Luka Ješić** Srednja medicinska škola Subotica, **Marija Miodanović** Gimnazija *Svetozar Marković* Subotica, **Barbara Piuković** Gimnazija *Svetozar Marković* Subotica i **Viktorija Nađ** Politehnička srednja škola Subotica.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Matej Temunović**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: išao sam na folklor, a sad ne idem

VOLIM: igrati košarku

NE VOLIM: pisati sastavke

U SLOBODNO VRIJEME: igram se na mobitelu

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: inženjer

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvici u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Sjećanje

Dipl. ing. Jelena Borković

nije više s nama četiri godine.

Obitelj Bačić

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 27. 11. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Legende koje žive

Žena tuljan

Koliko stvari i ideja ostavite za kasnije i onda to kasnije ne dođe. Ima trenutaka kada se sjetite da još niste napravili tu i tu stvar ili implementirali tu i tu ideju. Uredio policu, napravio poklon, pripremio iznenađenje, pokušao naslikati sliku... Popis je dugačak. Odgađamo i neke puno važnije stvari, poput odlaska liječniku, reći nekome da ga volimo, početi vježbati jer je važno, naučiti novi jezik, pomoći strancu... Iskreno, moj popis nije kratak. Morat ću se ozbiljno izazvati i realizirati barem nešto od napisanog.

I tako mi je na svim poljima, pa tako i na spisateljskom. Često stvaram teze o nečemu o čemu bih htjela pisati, ali u određenom trenutku nemam vremena ili nemam inspiracije, a znam da je tema zanimljiva. Ni danas nemam neku posebnu inspiraciju, ali neke destinacije želim maknuti s puta u zaborav i barem ih djelomično prekriti s popisa.

S popisa

Kip žene tuljana uveden je na moj popis fotografijom. Od prvog puta kad sam je videla ostala mi je u sjećanju. Neka-ko je dražesno i tužno u isto vrijeme. I upravo je moj doživljaj nje kriv da danas putujemo u Mikladalur, na Farskim otocima i pričamo Legendu o Kópakonan, ženi tuljanici.

Prema ovoj legendi, postoji vjerovanje da su tuljani ljudska bića koja su dobrovoljno potražila smrt u oceanu. Jednom godišnje, trinaeste noći, izađu na obalu, skinu kožu i zaplešu i uživaju, zabavljaju se kao ljudi.

Mladi farmer iz sela Mikladalur na sjeveru otoka Kalsoy htio se uvjeriti je li ova priča istinita, pa je trinaeste večeri otišao na obalu i čekao. Tuljani su dolazili u velikom broju, penjali su se na obalu, skidali kožu i odlagali je na stijene. Takvi, izgledali su kao ljudi. Mladi farmer je zurio u lijepu djevojku koja je ostavila svoju kožu blizu mjesta gdje se on skrivao, prišuljao se i ukrao kožu. Ljudi tuljani plesali su cijelu noć. Kad je sunce počelo izlaziti, tuljani su otišli pokupiti svoje kože kako bi se vratili u more. Djevojka tuljan, čiju je kožu ukrao mladi farmer, bila je jako uzrujana. Momak iz Mikladalura se pojavio, ali joj nije htio vratiti kožu, pa ga je morala pratiti do farme.

Mladić ju je godinama držao za ženu, a ona mu je rodila nekoliko djece, ali je on njezinu kožu uvijek držao zaključanu u škrinji, čiji je ključ uvijek nosio sa sobom.

Jednog dana, dok je s prijateljima pecao na moru, primijetio je da je kod kuće ostavio ključ. Prijateljima je rekao: »Danas ću izgubiti ženu!« – i objasnio je što se dogodilo. Ljudi su izvukli mreže i požurili na obalu, ali kada su stigli na farmu zatekli su djecu samu bez majke. Otac je znao da se ona neće vratiti, jer je ugasila vatru i pospremila sve noževe, da mladi ne stradaju kad ona ode.

Nakon što je stigla do obale, obukla je tuljanovu kožu i zaronila u vodu gdje ju je čekao mužjak tuljana koji ju je volio svih ovih godina. Kad bi njezina djeca, koju je imala s čovjekom iz Mikladalura, došla na obalu, izronila bi i pogledala prema kopnu, pa su ljudi vjerovali da im je to majka. I tako su godine prolazile.

Osveta tuljana

Jedne noći, prije odlaska ljudi iz Mikladalura u špilju u lov na tuljane, farmeru se u snu ukazala žena tuljanica i rekla mu da ne smije ubiti mužjaka tuljana jer je on njezin muž, kao ni dva mladunca duboko u špilji jer su njezina djeca. Opisala je i njihove kože kako bi ih mogao prepoznati. Farmer je nije poslušao i postupio je suprotno njezinim molbama.

Navečer, nakon lova, kad je večera bila pripremljena, dimnjak se zatresao i tuljanica se pojavila kao strašni trol. Njušila je hranu i očajnički plakala. Namirisala je svog muža i svoje mladunce za stolom. Rekla je da će osveta uslijediti nad ljudima Mikladalura, da će neki umrijeti u moru, a drugi pasti s litice sve dok ne bude toliko mrtvih da će moći rukama obuhvatiti obalu otoka Kalsoy. Nakon tih izgovorenih riječi nestala je i više se nije pojavila.

I danas, kada se netko iz Mikladalura utopi u moru ili padne s litice, živi legenda da je to zato što broj žrtava još uvijek nije dovoljan za tuljanino prokletstvo.

Koliko god je ova priča strašna i tužna, toliko je i divna jer nas podsjeća na sklad koji trebamo živjeti s prirodom.

Gorana Koporan

SP u Kataru

NJ. V. Nogomet

Upravo tako. Njegovo visočanstvo nogomet sjelo je u nedjelju, 20. studenoga, na svoje prijestolje i suvereno će vladati cijelom planetom sve do velikog finala 18. prosinca. A upravo su prvi odigrani susreti to i pokazali.

POČETAK TURNIRA

Obzirom na tiskarske rokove u ovom uvodnom tekstu o Svjetskom nogometnom prvenstvu u Kataru možemo se osvrnuti samo na nekoliko uvodnih susreta skupina A i B. Otvaranje mundijalskog turnira upriličile su se selekcije domaćina Katara i Ekvadora, a susret je prošao u apsolutnoj dominaciji južnoamerikanaca. Pobjeda od 2:0, uz dva pogotka kapetana **Valencie**, gotovo je sve što se može zabilježiti o ovom uvodnom susretu 22. SP-a u nogometu. Ali već drugi susret, dan poslije u ponedjeljak, donio je pravu poslasticu i čak 8 pogodaka. Engleska je deklasirala Iran sa 6:2 i potvrdila kako je kladionice s potpunim pravom uvrstavaju u red najozbiljnijih favorita. *Gordi Albion* je pokazao raskoš nogometa iz najbolje lige na svijetu (*Premiership*), a njezin utjecaj se itekako osjeća u tečnosti igre koju već godinama predvodi izbornik **Southgate**. No, već sljedeći susret drugoga dana između Nizozemske i Senegala (2:0) donio je zanimljivu, ali ne i za gledanje pretjerano zanimljivu i dopadljivu igru. Tvrde postavke oba trenera, favorizirani Nizozemci i oslabljeni Senegalcima (najbolji igrač **Mane** je ozlijeđen), donijele su izjednačenu igru tijekom cijelog susreta, a onda su »momci u narančastom« uputili dva precizna udarca i zabilježili, na koncu, posve zasluženu pobjedu. Ruku na srce, gledateljstvo je očekivalo više od brojnih asova u majici nekadašnjeg dvostrukog uzastopnog viceprvaka svijeta (1974. i 1978.), ali na SP-u se ne igra na ljepotu nego samo za pobjedu. Ljepote nije previše bilo niti u susretu SAD-a i Walesa (1:1), igralo se nekako stihijski i neodlučni rezultat se čini najpravednijim u prvom susretu bez pobjednika na ovom SP-u. Ukoliko su prva četiri susreta neki kvalitativni pokazatelj onoga što nas očekuje u sljedećim susretima, onda se spremite na »toplo-hladni« ugođaj. Jer neće se sve momčadi jednako ponašati na ljetnim temperaturama usred kalendarske zime, a ovaj neočekivani faktor zasigurno će utjecati i na razinu kvalitete viđenih nogometnih predstava.

SP U BROJKAMA

Ovo je najskuplje Svjetsko prvenstvo u povijesti, jer je za njegovu organizaciju utrošeno 220 milijardi dolara. Primjerice drugo najskuplje je bilo ono u Brazilu 2014. godine (15 milijardi).

Prvenstvo će se igrati na 8 stadiona, od kojih je 7 izgrađeno specijalno za ovaj sportski događaj.

Prosječnom navijaču bit će potrebno 6.000 dolara za dolazak i boravak na SP-u.

Ulaznice su skuplje 40 posto u odnosu na one iz Rusije 2018.

Posjetiteljima SP-a je na raspolaganju 31.123 hotelske sobe.

U luci su parkirana i 3 kruzera koji služe kao hoteli na moru i tako pružaju dodatan smještaj. Noćenje na njima staje od 470 dolara uz rezerviranje minimalno dvije noći.

Za one s tanjim džepom osigurano je 6.000 montažnih kućica po cijeni od 200 dolara za jednu noć.

Osigurano je i 1.000 šatora koji su postavljeni na umjetni otok blizu Dohe, u kojima će također biti smješteni navijači po sličnoj cijeni noćenja.

I na koncu nešto je i besplatno. Gradski prijevoz autobusima i podzemnom željeznicom (od 10. studenoga do 23. prosinca) ne plaćaju oni koji imaju tzv. hayya karticu s kojom se ulazi na utakmice.

D. P.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i člana 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019) Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresovane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskoj parceli broj 43124 k. o. Donji grad, rekonstrukcija, dogradnja i prenamena poslovnog objekta P, Franje Kluza br. 18

(naručitelj projekta »SU-PROSPECT«, d.o.o.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 2. do 8. prosinca 2022. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je »Arhitop«, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9) od 2. do 8. prosinca 2022. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljović.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku će biti dostavljene Komisiji za planove.

Hrvatska – Maroko 0:0

Samo bod

Hrvatska: Livaković, Juranović, Sosa, Gvardiol, Lovren, Brozović, Kovačić, Modrić, Perišić, Kramarić, Vlašić

Maroko: Bounou – Hakimi, Saiss, Aguerd, Mazraoui – Ounahi, Amrabat, Amallah – Ziyech, En Nesry, Boufal

Sudac: Rapallini (Argentina), Stadion: Al Bayt (Al Khor)

Startna postava *vatrenih*, za koju se odlučio izbornik **Zlatko Dalić**, razriješila je jedine dileme oko nedoumica na dvije pozicije. Povjerenje je na poziciji stopera dobio senator **Dejan Lovren**, dok je mjesto u špici zauzeo **Nikola Vlašić**. U izuzetno taktički tvrdom početku susreta prva izgledna šansa Hrvatske dogodila se u 17. minuti kada je najbolji strijelac Hrvatske na svjetskim prvenstvima **Ivan Perišić** oprobao svoj udarac s distance od nekih dvadesetak metara. I to je praktično bilo sve u prvih pola sata igre tijekom kojih su obje momčadi nastojale što više poziciono čuvati loptu u svom posjedu, forsirajući prije svega defenzivnu formacijsku postavku. I onda je na samom kraju prvoga dijela **Borna Sosa** uspio probiti lijevu stranu i idealno uposliti Nikolu Vlašića, ali je marokanski vratar **Bono** bio na pravome mjestu i spriječio siguran pogodak. Trenutak kasnije **Luka Modrić** je reagirao na jedan odbijanje, no nažalost svih hrvatskih navijača na tribinama (1.000-1.500) i diljem planeta, njegov šut prohujao je malo iznad grede. Na početku drugoga dijela Dalić je napravio izmjenu, ozlijeđenog Vlašića zamijenio je **Mario Pašalić**, a dvadesetak minuta kasnije uslijedila je još jedna zamjena, **Marko Livaja** je ušao umjesto **Andreja Kramarića**. U 78. minuti teren je napustio **Mateo Kovačić**, a umjesto njega zaigrao je **Lovro Majer**. Igra je, sve do posljednjih deset minuta susreta, bila identična viđenoj u prvom poluvremenu, uz nešto veći posjed lopte u nogama hrvatskih nogometaša. Minutu prije isteka regularnog vremena u igru je ušao **Mislav Oršić** (izašao je Ivan Perišić). I to je u konačnici i bilo sve viđeno u ovom susretu koji je, objektivno govoreći, imao veliku težinu, što se tijekom njegovog trajanja itekako osjetilo. Niti jedna momčad nikako nije željela doživjeti poraz, iako je Hrvatska, po svom renomeu, bila veći favorit za pobjedu. No, niti bod na otvorenju SP-a nije loša lovina budući da se još imaju igrati dva susreta u kojima je u igri šest bodova. Ipak, mnogo toga će biti jasnije kada bude poznat ishod drugog susreta u ovoj skupini, između Belgije i Kanade, koja je i sljedeći protivnik *vatrenih*. Na izborniku Daliću i njegovom stožeru je ozbiljna analiza viđenog, jer Hrvatska uopće nije bila ubojita na svojim najjačim bočnim pozicijama (Borna Sosa, **Josip Juranović**, Perišić), dok vezni red izuzev razigranog kapetana Modrića uopće nije donosio prevagu. Također ostaje veliko pitanje i dilema: treba li Hrvatska ipak igrati s klasičnim centarforom? Najbolji dio momčadi u ovom susretu svakako je bila obrana na čelu sa sigurnim vratarom **Dominikom Livakovićem**.

D. P.

Statistika Hrvatske

Posjed lopte: 65 posto

Šutevi u okvir gola: 2 (ukupno 7)

Korneri: 5

Broj dodavanja: 601.

organizator: Hrvatski Malom Nogometni Savez

pokrovitelj:

ŠPORTSKI DAN

TURNIR U MALOM NOGOMETU

26. 11. 2022.

start 09:00h

Teren za mali nogomet 'Pešta',
Majšanski put 310

rok za prijavu
21. 11. 2022.

ŽIVA BAŠTINA

Nematerijalna kulturna baština
Hrvata u Srbiji
IZLOŽBA

Ponedjeljak,
28. XI. 2022.
s početkom u 19 sati
Predvorje Gradske kuće u Subotici

Program prekogranične suradnje između Republike Hrvatske i Republike Srbije
financiralo Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske
Naziv projekta
NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA HRVATA U SRBIJI U FUNKCIJI RAZVOJA I SURADNJE
Partneri na projektu: Filozofski fakultet iz Osijeka i Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata

Rič po rič

Di ste, šta li radite

Piše: Željko Šeremešić

Ja sam mislio da onako ko prošli put ne mož rdnit kapiju. Al vala i mož. Svi se trgli ka j' rdnila. Vala sam mislio da j' spala. Baka Janju požuriva, bome i dragog Boga priziva i to baš i ni milim glasem. Ka' sam ošo u stražnju sobu sve već sidu, spuščale glave, obisile brunde što rekli. Baka Janja drži litaniju: »Čeljadi, šta sam ja vama niki dan rekla? Šta sam ja vama još potli i posebno poručila, pa vas još svaku zvala nanovo na telefon da vas podsitim? Glete mi u oče kad vam divanim«. Niko ni da podigne glavu. »Da čujem, nevolje jedne, nesriće jedne. Jesmo se dogovorile da ćemo it na ono veče kad naši, i stari i mladi, i dica, sprimu se divanu i pivu po naški. Jeste i sve klimale i sve vikale, očemo, očemo. Još ćemo i komšinice povest. Ja bila, i povel. Jes da j' došlo naroda, al moglo j' i mlogo više. A di ste vi, ni jedna se ni promoljila, nit mi da ne može jel neće doć. Jedino Marin, naše milo dite bio, bio pa se još i opravio i najlipše divanio«, viče baka Janja. Prostriljila pogledem strina Evču pa će: »E sad, Evča, da čujem di s ti bila. Ti vazda politiziraš, po naški baviš se ni s čim, mlatiš praznu slam. Da te čujem, pa onda sve Vas redom«. Bome ovaku ju bisnu vala ne sićam se da sam vidio. Strina Evča se skupila ko miš pa će: »Eto, eto, ja sam gledala televiziju. Bila skupština i tako su se divanili lipo da mi sve izašlo iz glave. Baš su se onako od važnog svađali. A što j' najlipše ko i uvek baš su pravedno odlučili. Da nam svima bude oma bolje«. Baka Janja privrće očima, pa upire prstem redom. Baka Manda objašnjava kako im u goste onda baš došla kumica od njezine unuke. Ni bila od prošle nedilje na divanu pa joj bilo sramota otić. Ni se ni okrenila a vrime prošlo. Baka Marica smuvana ko na špornju da sidi, pa će: »Eto, ja sam gledala seriju. Sve se u nje zakomičkalo da sam se odviše zabrinila. On joj se toliko udvaro a dada ne da. Pa Bože dragi uvek majka, jel svekrva štagod neće jel bušu, al sa' j' dada zapo pa ne da. I na kraju pristo. Baš mi bilo drago. I ka' sam vidla koliko j' sati ono ja već uveliko kasnim. Pa se onda nisam ni kretala«. Baka Tonka kreće objašnjavat kako j' mislila it no počela j' kišica padat pa se ni tila krenit taka bolešljiva. Da još pokisne i potli joj pofali. Ka' se onda baka Janja digla, skinila maramu, zasukala rukave pa krenila: »E, moja Evča, ti si obnevidila od te skupštine, oslipila. Pa tamo da ni svađe bi ko u raju. A kad oni odluče, onda narodu žulji. Češemo se di nam ne srbi. A ti, Mando, šta ti imaš vodit što b' rekli zapisnik kad dođe kumica od dvajst godina. Šta ima baba od skoro sto godina slušat šta se dica divanu. Marice, Marice ti još u filmove viruješ. Ta di još majke i svekrve, a kamo i dada štagod odlučivu. Uzmu se, ako imu od koga pokupu novce i odu obaška. Ta svi budu sritni da makar u selu ostanu, da ne odu još dalje, do trulog zapada. A Tonka moja, ta tri limuzine imate u kuće i još više šofera. I niko ti ni mogo donet. Bolj kaži da nis' imala volje jel ti mrzilo«. Gledi u mene baka Janja, a ja ću: »Pa eto, da mi pita kogod di su bile šta s' tu radile ja b' reko svagdi, sam tamo di su tribali i obećali nisu bili a da su pametno radili i nisu. A ako mi naše nećemo doć gledat, pomoć i poštivat ko će?«.

U NEKOLIKO SLIKA

Božićne radionice

Maslica

(majkin fast food za dvije osobe i gladnog gosta)

»Ne možeš, derane, ić radit gladan. Sad će tebi majka pripravit maslice«, ovim me je riječima pokojna majka znala pripremiti za posao u vrijeme kad sam se već uveliko brijao, a opet ni jaja nisam znao skuhati.

Hop-hop, i za par minuta vruć tanjur maslice već se pušio ispred mene. Tek koju godinu kasnije – kada me je nekoliko mjeseci pred smrt, ležeći onemogućala na krevetu, počela učiti osnovama kuhanja tako što bi mi govorila kako napraviti zapršku, koliko vode treba uliti, koliko puta meso prokuhati (dok voda ne postane posve bistra), kada staviti luk, kada sol, a kada neki drugi začin, na kakvoj vatri kuhati ili peći – shvatio sam koliko me je do tada (raz)mazila i

što sam sve zbog toga propustio, smatrajući (kao i svi mladi-ludi) da se ukusna jela stvaraju na stolu sama od sebe.

Za razliku od toliko često spominjanih »delicija«, maslica to ni u kom slučaju nije. Zapravo, ona bi se prije mogla svrstati u kategoriju »sirotinjskih jela«. Da: sirotinjskih, ali vrlo praktičnih, ukusnih i sitih. Praktičnih, jer se spravljala od sastojaka kojih je u svakom trenutku bilo u izobilju u svakoj kući ili na salašu; ukusnih... paaa, pripremite ju sami i kušajte, a što se sitih tiče, osim prijedloga da je i sami spravite i kušate, razmislite o kalorijskoj i nutritivnoj vrijednosti potrebnih sastojaka. Stoga je maslica idealna za sve one koji se žele udebljati, obogatiti kolesterol, podići tlak i odviknuti se od »promizgivanja« (izbivanja), kao

i za one kojima je u iste svrhe već dosadila krumpirača, paprikaš od papaka ili musaka. Sve u svemu, maslica je baš »kao takva« u potpunosti ispunila osnovni prehrambeni cilj: utoliti glad, a kako »trbu nije od cakla da se vidi šta je u njemu« sitost nakon nje ista je kao i kod onih koji su se najeli »delicija«.

Ipak, ako mislite da vam ovaj »slani puding« neće u dovoljnoj mjeri utoliti glad, za svaki slučaj neka vam se na stolu u rezervi nađu i »žmare« (čvarci), slanina, šunka ili već neko drugo jelo sličnih nutritivnih i kalorijskih vrijednosti. Kombinacija maslice i nečega od nabrojanog pravi je gastronomski bingo.

Sastojci:

2 manje kuhače masti
2 manje kuhače brašna
4-4,5 dl mlijeka
2-3 jajeta
sol

Priprema:

Dok radio svira u posudi rastopiti mast, dodati brašno i miješajući 20-30 sekundi napraviti »bijelu« zapršku. Odmah nakon toga uliti mlijeko, posoliti i stalno miješati na jakoj vatri nekoliko minuta dok smjesa ne proključa i

dobije gustinu sličnu pudingu. Skloniti posudu s izvora jake topline, ne isključujući radio (jer vam to dodatno oduzima vrijeme) i u nju ubaciti dva-tri jajeta koja ste prethodno razbili, a »lupinju« (koru jajeta) bacili u kantu za otpatke. Vratiti posudu na plotnu i miješati 20-30 sekundi. Isključiti šporet (po potrebi i radio) i servirati u tanjure za vas i eventualnog gladnog gosta/gošću.

Pozor:

Ako ste se kojim slučajem zabunili i umjesto masti već u startu u posudi rastopili maslac, a tako zbunjeni na koncu, umjesto jaja, u smjesu ubacili muškatne orahe i(li) papar ne očajavajte: napravili ste bijeli umak, odnosno bechamel koji će vam idealno poslužiti za spravljanje lazanja. Ali... za pripremu tog jela trebat će vam i neki drugi sastojci zbog kojih ćete možda morati u dućan.

Priču o maslici i njenoj pripremi ispričao je Zlatko Romić.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
Ulica i broj: _____
Mjesto i zemlja: _____
Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na Internetno izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

Gala koncert

MIRA TEMUNOVIĆ 50 GODINA S TAMBUROM

30. XI. 2022.
u subotičkoj Sinagogi
s početkom u 19 sati

Sudionici koncerta:

Dječji tamburaški orkestar HGU-a „Festival bunjevački pisama“
Veliki tamburaški orkestar HGU-a „Festival bunjevački pisama“
Akademski tamburaški orkestar „Strossmayer“ iz Osijeka
Katedralni zbor „Albe Vidaković“ (zbor pripremio: Miroslav Stantić)

Dirigenti:

Mira Temunović, prof.
mag. mus. Marko Sesar

Ulaznice su besplatne i trebaju se podići:

u Uredu HNV-a (radnim danima: 8 – 15 sati, ulaz s adrese: Laze Mamužića 22)
na Infopultu subotičke Sinagoge (uto. – pet.: 10 – 18; vikendom: 10 – 14 sati)
ili rezervirati putem telefona: 063 80 87 836

Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske

ZAVOD ZA KULTURU
REPUBLIKE HRVATSKE

Gro Media

